

Zien! en Goud op School – totaaloverzicht

Versie 16 oktober 2025

Burgemeester Janssingel 2
2803 PD GOUDA
KvK 81749481
info@gouwe-academie.nl
www.gouwe-academie.nl

Inhoud

Zien! en Goud op School	2
Groep 1.....	3
Groep 2.....	9
Groep 3.....	16
Groep 4.....	24
Groep 5.....	31
Groep 6.....	41
Groep 7.....	49
Groep 8.....	60
Typering methode	71

Gouwe Academie is een onderwijskundige kennispartner voor bedrijven met ICT-oplossingen voor het onderwijs. Wij verzorgen scholingen voor onze partners ParnasSys en Gynzy en bij onze eigen producten Zien!, Kindkans en Leer- en ontwikkelingslijnen 0-7 jaar.

Zien! en Goud op School

Voor het versterken van de sociale vaardigheden op groepsniveau is ervoor gekozen om bestaande methoden te ontsluiten: veelgebruikte methoden worden geanalyseerd en per les wordt er aangegeven aan welke Zien!vaardigheden er wordt gewerkt. Bij de handelingssuggesties in Zien! wordt getoond welke lessen een beroep doen op de betreffende vaardigheid. Dit document bevat de analyse van de methode Goud op School. In de inhoudsopgave (pagina 2) kun je doorklikken naar de groep waar je voor kijkt. Op de laatste pagina's van dit document vind je een beschrijving van de methode.

Suggesties voor gebruik van de analyse van de methode:

1. Je bekijkt het groepsoverzicht van je groep
2. Je vraagt je af of je tevreden bent over de betrokkenheid en het welbevinden van de groep als geheel. Indien je dit wilt versterken, raden we je aan dat als eerste te doen. Klik voor suggesties op de percentages boven de kolommen van het groepsprofiel.
3. Als betrokkenheid en welbevinden naar tevredenheid zijn, naar je mening, bekijk je de scores op de verschillende vaardigheden. Bovenaan de kolommen kun je de gemiddelde scores zien. De hoogte daarvan geeft aan in welke mate de vaardigheden door de kinderen in je groep worden toegepast.
Wanneer je het idee hebt dat het verstandig is om een of meer vaardigheden op groepsniveau te versterken, zoek je heel gericht naar lessen in je methode die aandacht besteden aan die vaardigheden. Kies daarbij als eerste een les waarbij je de kans van succes het grootst acht. Dat is meestal een les die een beroep doet op vaardigheden die meer dan gemiddeld aanwezig zijn.

Voor meer informatie over de methode Goud op School zie de website van de uitgever: www.goudopschool.nl

Groep 1

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
1	n.v.t.	Gouden Regel les 1	Initiatief: - De leerling begint een praatje met iemand anders Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander	- De kinderen kennen de Gouden Regel - De kinderen weten wat een vriend is - De kinderen weten dat ze tegen iedereen als een vriend kunnen doen	De kinderen leren vriendelijk te zijn voor iedereen. Ze zingen een lied, kijken een filmpje en oefenen met een handpop hoe ze een nieuw klasgenootje begroeten. In een spel raden ze hoeveel vriendjes achter hen zitten. De les eindigt met een korte terugblik op de Gouden Regel.
1	n.v.t.	Gouden Regel les 2	Veiligheidsbeleving: - De leerling laat merken dat hij zich veilig voelt bij leeftijdsgenoten Inlevingsvermogen: - De leerling ziet dat een ander hulp nodig heeft - De leerling doet aardig tegen een ander	- Kinderen weten wat een vriend doet - Kinderen weten wat de Gouden Regel inhoudt - Kinderen kennen het begrip 'vertrouwen'	De kinderen ontdekken wat vertrouwen betekent. Ze horen een verhaal en bespreken wat vrienden voor elkaar doen. Ze ervaren in blinddoekspelletjes hoe belangrijk het is om elkaar te kunnen vertrouwen en te helpen.
1	n.v.t.	Gouden Regel les 3	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen Impulsbeheersing: - De leerling denkt (na aansporing van een volwassene) na voor hij iets doet	- Kinderen weten wat de Gouden Regel inhoudt - Kinderen weten dat ze ook als een vriend kunnen doen wanneer iemand niet aardig doet	De kinderen leren hoe ze vriendelijk kunnen blijven, ook als iemand niet aardig doet. Met een handpop en een zonnebril spelen ze situaties na waarin ze als vriend of als vijand kunnen reageren. Ze oefenen hoe rustig en vriendelijk reageren een ruzie kan voorkomen. De les eindigt met een lied en een korte terugblik.
1	n.v.t.	Gouden Regel les 4	Inlevingsvermogen:	- Kinderen leren hoe ze rekening kunnen houden met elkaar - Kinderen weten dat dit een	De kinderen leren hoe ze rekening kunnen houden met elkaar. Ze luisteren naar een verhaal en ontdekken dat iedereen een denkbeeldig

			- De leerling herkent basisemoties van de ander - De leerling weet wat hij kan doen voor een ander als die het moeilijk heeft Flexibiliteit: - De leerling luistert naar een ander als die iets anders wil dan zichzelf	eigenschap van een vriend is	verkeerslicht heeft: groen betekent dat iets prettig voelt, rood betekent dat iets niet fijn is. Met een eenvoudig rijmpje en spelletjes oefenen ze hoe ze kunnen herkennen hoe iemand zich voelt en hoe ze daar als een vriend op kunnen reageren.
1	n.v.t.	Gouden Regel les 5	Initiatief: - De leerling helpt een ander Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander	- Kinderen zien wat de Gouden Regel concreet kan betekenen - Ouders zien wat de Gouden Regel concreet kan betekenen	De kinderen ontdekken wat een 'Gouden Momentje' is: een moment waarop iemand als een vriend doet. Ze bekijken en bespreken foto's van zulke momenten en bedenken er zelf een, die ze uitbeelden als een standbeeld. Hiervan worden foto's gemaakt voor een klascollage, zodat iedereen kan zien hoe de Gouden Regel in praktijk wordt gebracht.
1	n.v.t.	Gouden Regel les 6	Zelfinzicht: - De leerling kan de basisemoties bij zichzelf benoemen Inlevingsvermogen: - De leerling weet wat hij kan doen voor een ander als die het moeilijk heeft	Kinderen leren sorry zeggen wanneer dat nodig is	De kinderen leren waarom en hoe ze oprecht sorry kunnen zeggen. Met een rollenspel ontdekken ze dat alleen het woord 'sorry' niet genoeg is, maar dat lichaamstaal, oogcontact en duidelijk zeggen waarvoor je excuses maakt ook belangrijk zijn. In tweetallen oefenen ze het aanbieden van excuses op een vriendelijke manier.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
1	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 1	Autonomie: - De leerling zegt wat hij ergens van vindt - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil - De leerling komt voor zichzelf op	- Kinderen leren hun grenzen aan te geven - Kinderen leren op een vriendelijke manier 'nee' te zeggen	De kinderen leren op een vriendelijke en duidelijke manier 'nee' te zeggen. Met een handpop ontdekken ze waarom het belangrijk is om grenzen aan te geven. Ze bedenken en oefenen manieren om rustig en duidelijk te zeggen wat ze niet fijn vinden, zodat conflicten voorkomen kunnen worden.
1	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 2	Autonomie: - De leerling zegt wat hij ergens van vindt - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil - De leerling komt voor zichzelf op Inlevingsvermogen - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen	Kinderen weten hoe zij hun grens aan kunnen geven op een vriendelijke en duidelijke manier	De kinderen leren hoe ze op een rustige en vriendelijke manier kunnen laten weten dat ze iets niet fijn vinden. Ze luisteren naar een verhaal over een ruzie in de zandbak en bespreken hoe dit voorkomen had kunnen worden. Daarna spelen ze het verhaal na en oefenen hoe ze duidelijk kunnen zeggen wat ze niet willen, zonder dat het een ruzie wordt.
1	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 3	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie. Zelfinzicht: - De leerling weet wat hij wel en niet prettig vindt in de omgang met anderen Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen	- Kinderen weten hoe ze kunnen reageren op negatieve woorden - Kinderen worden zich bewust van de vragen 'Is dat zo?' en 'Geloof ik dat?'	De kinderen leren hoe ze rustig en vriendelijk kunnen reageren op vervelende opmerkingen. Ze luisteren naar een verhaal over een olifant die wordt geplaagd en ontdekken dat negatieve woorden vaak niet waar zijn. Door middel van vragen als 'Is dat zo?' en 'Geloof ik dat?' oefenen ze om zich minder van zulke opmerkingen aan te trekken en er op een rustige manier op te reageren.

			kan hebben voor anderen		
1	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 4	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie. Zelfinzicht: - De leerling weet wat hij wel en niet prettig vindt in de omgang met anderen Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen	Kinderen weten hoe ze kunnen reageren op negatieve woorden die waar zijn	De kinderen leren hoe ze rustig en vriendelijk kunnen reageren op negatieve woorden die waar zijn. Ze luisteren naar een verhaal over een olifant die groot genoemd wordt en ontdekken dat ontkennen vaak niet helpt. Door middel van spelletjes en een handpop oefenen ze om vervelende opmerkingen te erkennen zonder boos te worden.
1	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 5	Autonomie: - De leerling laat merken wat hij ergens van vindt. - De leerling komt voor zichzelf op	Kinderen zijn zich bewust van hun houding en mimiek	De kinderen ontdekken hoe lichaamstaal laat zien of je als een vriend of juist niet reageert. Ze oefenen met lopen, staan en kijken als een vriend en ervaren het verschil met een vijandige houding. Door verschillende houdingen uit te beelden, leren ze hoe ze rustig en duidelijk kunnen laten merken dat iets niet fijn voelt.
1	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 6	Autonomie: - De leerling zegt wat hij ergens van vindt Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen	- Kinderen kennen het begrip 'mening' - Kinderen weten dat er verschillende meningen kunnen zijn - Kinderen weten dat ze een andere mening mogen hebben - Kinderen weten hoe ze kunnen reageren op iemand met een andere mening - Kinderen weten dat je niet altijd je mening hoeft te geven, omdat je er iemand mee kunt kwetsen	De kinderen leren wat een mening is en dat iedereen een andere mening mag hebben. Ze ontdekken dat het niet altijd nodig is om hun mening te geven, omdat dit anderen kan kwetsen. Met een handpop en verschillende stellingen oefenen ze hoe ze vriendelijk kunnen reageren als iemand iets zegt waar ze het niet mee eens zijn.

--	--	--	--	--	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
1	n.v.t.	Wij Samen les 1	Analytisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent - De leerling herkent overeenkomsten tussen mensen die hij kent	De kinderen weten dat het fijn is dat iedereen anders is	De kinderen ontdekken dat het fijn is dat iedereen anders is. Ze luisteren naar een verhaal over een bloemenveld. Door te praten over verschillen en overeenkomsten in de klas, ervaren ze dat juist die variatie de groep bijzonder maakt. De les eindigt met een spel waarbij een bloem wordt doorgegeven op muziek.
1	n.v.t.	Wij Samen les 2	Analytisch denken: De leerling herkent overeenkomsten tussen mensen die hij kent	- De kinderen weten dat er overeenkomsten zijn tussen zichzelf en medeleerlingen - De kinderen weten dat ze niet met iedereen bevriend hoeven te zijn, maar dat ze wel tegen iedereen als een vriend kunnen doen	De kinderen ontdekken dat ze, ondanks hun verschillen, ook veel overeenkomsten hebben met elkaar. Door spelletjes en een plaatje van een koe en een ezel leren ze dat iedereen iets met een ander deelt. Ze zoeken klasgenoten met wie ze iets gemeen hebben, zoals een lievelingskleur of een talent, en ervaren zo dat overeenkomsten verbinden.
1	n.v.t.	Wij Samen les 3	Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem Kritisch denken: - De leerling kan (eventueel met ondersteuning van een volwassene) uitleggen waarom hij iets vindt	- Kinderen leren dat iedereen een eigen mening mag hebben - Kinderen leren dat je soms tot een concessie moet komen - Kinderen leren oplossingen te bedenken bij problemen of conflicten	De kinderen leren dat iedereen een eigen mening mag hebben en dat dit soms tot verschillen leidt. Met een staafdiagram ontdekken ze dat voorkeuren kunnen verschillen, maar dat dit niet erg is. Door spelletjes en rollenspellen oefenen ze hoe ze samen een oplossing kunnen bedenken als ze het ergens niet over eens zijn.

			De leerling kiest uit verschillende ideeën de beste oplossing		
--	--	--	---	--	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
1	n.v.t.	Identiteit les 1	Initiatief: - De leerling geeft een ander een compliment Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling weet dat leeftijdsgenoten anders zijn dan hijzelf	- Kinderen weten dat ze goed zijn zoals ze zijn - Kinderen kunnen elkaar een compliment geven en een compliment ontvangen	De kinderen leren dat ze goed zijn zoals ze zijn en dat iedereen iets speciaals heeft. Ze luisteren naar een prentenboek, praten over wat hen uniek maakt en oefenen met het geven en ontvangen van complimenten. Door spelletjes en interacties ervaren ze hoe fijn het is om gewaardeerd te worden en anderen te waarderen.
1	n.v.t.	Identiteit les 2	Autonomie: De leerling laat zien wie hij is	Kinderen leren dat ze niet iets hoeven te kunnen om geliefd te zijn	De kinderen ontdekken dat ze waardevol zijn, ongeacht wat ze kunnen. Ze luisteren naar een prentenboek en bespreken hoe zelfs een rups die niets bijzonders kan, nog steeds geliefd is. Door babyfoto's te bekijken en te praten over wat ze als baby konden, ervaren ze dat ze altijd al bijzonder zijn geweest, gewoon zoals ze zijn.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
1	n.v.t.	Gevoelens les 1	Inlevingsvermogen: - De leerling herkent basisemoties van de ander Zelfinzicht: - De leerling kan basisemoties bij zichzelf benoemen	Kinderen kennen de basisgevoelens (boos, bang, blij, verdrietig)	De kinderen leren de basisgevoelens boos, bang, blij en verdrietig kennen. Ze bespreken wanneer ze deze gevoelens ervaren en hoe je ze kunt herkennen. Door middel van uitbeelding en het aannemen van verschillende houdingen oefenen ze met het herkennen en uiten van hun eigen emoties.

1	n.v.t.	Gevoelens les 2	Inlevingsvermogen: - De leerling herkent basisemoties van de ander Zelfinzicht: - De leerling kan basisemoties bij zichzelf benoemen	- Kinderen kennen de basisgevoelens (boos, bang, blij, verdrietig) - Kinderen kunnen gevoelens bij zichzelf en een ander herkennen	De kinderen leren gevoelens bij zichzelf en anderen herkennen. Ze oefenen voor de spiegel met het uitbeelden van emoties en observeren hoe deze eruitzien. In tweetallen en groepjes bootsen ze gevoelens na en proberen ze die bij elkaar te herkennen. De les eindigt met een spel waarbij ze als een 'trein' door de klas bewegen en emoties uitbeelden.
1	n.v.t.	Gevoelens les 3	Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling ziet dat een ander hulp nodig heeft - De leerling weet wat hij kan doen voor een ander als die het moeilijk heeft	- Kinderen leren dat er fijne en minder fijne gevoelens zijn - Kinderen leren hoe ze een ander kind een goed gevoel kunnen geven	De kinderen leren dat gevoelens fijn of minder fijn kunnen zijn en hoe ze een ander kunnen helpen zich beter te voelen. Door middel van een rollenspel oefenen ze hoe ze een vriend kunnen troosten of opvrolijken. Ze ontdekken dat iemand niet altijd meteen blij wordt, maar dat het belangrijk is om er voor elkaar te zijn.

Groep 2

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
2	n.v.t.	Gouden Regel les 1	Veiligheidsbeleving: - De leerling hoort erbij in de groep Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander Creatief denken: - De leerling bedenkt nieuwe ideeën	- Kinderen leren de Gouden Regel - Kinderen weten dat iedereen erbij hoort - Kinderen bedenken wat ze kunnen doen om iedereen het gevoel te geven erbij te horen	De kinderen leren dat iedereen in de klas erbij hoort en hoe ze ervoor kunnen zorgen dat iedereen zich welkom voelt. Ze luisteren naar een prentenboek en bespreken wat nodig is om samen een groep te vormen. Door middel van een spel waarbij ze steeds grotere groepjes vormen, ervaren ze hoe het voelt om samen één club te zijn.
2	n.v.t.	Gouden Regel les 2	Inlevingsvermogen:	Kinderen leren wat een vriend is	De kinderen leren wat een vriend is en dat ze niet met iedereen bevriend hoeven te zijn, maar wel

			- De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling weet dat leeftijdsgenoten anders zijn dan hijzelf	- Kinderen leren dat ze niet met iedereen bevriend hoeven te zijn, maar dat ze wel tegen iedereen als een vriend kunnen doen - Kinderen leren dat je tegen iedereen als een vriend kunt doen, of je nu veel hetzelfde hebt of juist niet	vriendelijk kunnen doen. Ze bespreken eigenschappen van een vriend en spelen een spel waarbij ze klasgenoten zoeken met wie ze iets gemeen hebben of juist verschillen. Zo ervaren ze dat je altijd als een vriend kunt doen, ongeacht overeenkomsten of verschillen.
2	n.v.t.	Gouden Regel les 3	Initiatief: - De leerling helpt een ander - De leerling geeft een ander een compliment	- Leerlingen leren Gouden Momentjes herkennen en benoemen - Leerlingen leren dat het belangrijk is om de Gouden Regel te oefenen - Leerlingen oefenen met het benoemen van iets vriendelijks of behulpzaams dat een ander heeft gedaan - Leerlingen kunnen vertellen hoe het samenwerken ging	De kinderen leren wat Gouden Momentjes zijn en hoe ze deze kunnen herkennen. Ze bespreken vriendelijke en behulpzame daden en oefenen met het benoemen van positieve acties bij elkaar. Door middel van een spel met een bal en een samenwerkingsopdracht ervaren ze hoe fijn het is om vriendelijkheid te zien en te waarderen.
2	n.v.t.	Gouden Regel les 4	Inlevingsvermogen: De leerling herkent basisemoties van de ander	- Kinderen leren hoe ze rekening met elkaar kunnen houden - Kinderen leren het begrip oogcontact - Kinderen leren dat oogcontact maken erg belangrijk is - Kinderen leren oogcontact te maken	De kinderen leren wat oogcontact is en waarom het belangrijk is om rekening met elkaar te houden. Ze ontdekken dat je door oogcontact te maken beter kunt zien hoe iemand zich voelt. Met een spel waarbij ze een bal naar elkaar gooien, ervaren ze hoe oogcontact helpt bij samenwerking en communicatie.
2	n.v.t.	Gouden Regel les 5	Inlevingsvermogen: De leerling herkent basisemoties van de ander	Kinderen leren dat je bij communicatie gebruik maakt van je stem en je gezichtsuitdrukking	De kinderen leren dat stemgebruik en lichaamstaal belangrijk zijn bij communicatie. Ze ervaren hoe intonatie en gezichtsuitdrukkingen emoties overbrengen, zelfs zonder woorden. Door middel van spelletjes met maskers oefenen ze met het herkennen en uitbeelden van gevoelens, zowel met hun stem als met hun lichaam.
2	n.v.t.	Gouden Regel les 6	Welbevinden: De leerling laat merken hoe hij zich voelt Autonomie:	Kinderen kunnen hun eigen grenzen aangeven op een vriendelijke manier	De kinderen leren hoe ze op een vriendelijke manier kunnen aangeven wat ze willen of voelen. Ze luisteren naar een verhaal over een misverstand in de bouwhoek en ontdekken dat je niet kunt verwachten dat anderen jouw wensen raden.

			- De leerling laat merken wat hij ergens van vindt - De leerling zegt wat hij ergens van vindt - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil	Kinderen kunnen met lichaam, stem en woorden vertellen dat ze iets wel/niet leuk vinden	Daarna oefenen ze met een handpop hoe je met woorden, stem en lichaamstaal kunt laten merken wat je wel of niet fijn vindt. Zo ervaren ze dat het belangrijk is om duidelijk én vriendelijk je grenzen aan te geven.
--	--	--	--	---	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
2	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 1	Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen Impulsbeheersing: - De leerling denkt (na aansporing van een volwassene) na voor hij iets doet	- Kinderen leren dat de Gouden Regel altijd geldt: ook als iemand niet leuk tegen je doet - Kinderen leren dat je niet alleen met woorden, maar ook met je lichaam en intonatie rustig en vriendelijk moet reageren	De kinderen leren dat de Gouden Regel altijd geldt, ook als iemand niet aardig doet. Ze luisteren naar een prentenboek en bespreken hoe vriendelijkheid een situatie kan omdraaien. Door lichaamshouding en stemgebruik na te doen, ontdekken ze hoe je op een rustige en vriendelijke manier kunt reageren op vervelend gedrag.
2	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 2	Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen Impulsbeheersing: - De leerling denkt (na aansporing van een	- Kinderen weten dat je als een vriend kunt reageren op vervelende woorden - Kinderen weten dat negeren van negatief gedrag niet altijd helpt, maar dat een rustige en vriendelijke reactie effectief kan zijn	De kinderen leren hoe ze rustig en vriendelijk kunnen reageren op vervelende woorden. Met een handpop ervaren ze dat boos reageren of negeren niet altijd helpt. Door rollenspellen oefenen ze hoe ze op een rustige en zelfverzekerde manier kunnen laten merken dat vervelende opmerkingen geen effect op hen hebben.

			volwassene) na voor hij iets doet		
2	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 3	Autonomie: - De leerling laat merken wat hij ergens van vindt - De leerling zegt wat hij ergens van vindt - De leerling komt voor zichzelf op - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil	- Kinderen weten dat de woorden van iemand anders je niet hoeven te raken - Kinderen weten hoe ze met lichaam, stem en woorden kunnen laten merken dat ze iets niet leuk vinden om te horen - Kinderen weten hoe de lichaamshouding is als zij rustig, vriendelijk én duidelijk reageren	De kinderen leren dat vervelende woorden van anderen niets veranderen aan wie ze zijn. Met een spelletje ontdekken ze dat je niet alles hoeft te geloven wat iemand zegt. In een balspel oefenen ze hoe je rustig, vriendelijk en duidelijk kunt laten merken dat je iets niet leuk vindt om te horen.
2	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 4	Autonomie: - De leerling laat merken wat hij ergens van vindt - De leerling zegt wat hij ergens van vindt - De leerling komt voor zichzelf op - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem	- Kinderen weten dat het belangrijk is dat je je aan een afspraak houdt - Kinderen weten dat rustig blijven helpt als ze een oplossing voor een probleem willen vinden	De kinderen leren dat het belangrijk is om je aan afspraken te houden en hoe je vriendelijk en rustig kunt reageren als dat niet gebeurt. Na een verhaal over een verbroken speelafpraak praten ze over vertrouwen en hoe je samen een oplossing kunt vinden. Met een balspel ervaren ze wat er gebeurt als iemand zich niet aan de afspraak houdt. Zo ontdekken ze dat rustig blijven helpt om problemen op te lossen en dat een echte vriend afspraken serieus neemt
2	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 5	Impulsbeheersing: - De leerling denkt (na aansporing van een volwassene) na voor hij iets doet - De leerling stopt wanneer dat moet Zelfinzicht:	- Kinderen leren waar zij boos van worden - Kinderen leren dat het niet erg is dat ze boos zijn - Kinderen leren wat ze kunnen doen als zij boos zijn tijdens een conflict	De kinderen leren dat boos zijn niet erg is, maar dat het belangrijk is om er rustig mee om te gaan. Ze bespreken waar ze boos van worden en hoe ze dan reageren. Met behulp van een rollenspel met handpoppen oefenen ze hoe je eerst rustig kunt worden, bijvoorbeeld door tot tien te tellen, en daarna het probleem vriendelijk kunt oplossen.

			De leerling kan de basisemoties bij zichzelf benoemen		
2	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 6	Inlevingsvermogen: - Een leerling doet aardig tegen een ander Flexibiliteit: - De leerling weet hij moet doen bij een tegenvaller - De leerling kan zich (eventueel met ondersteuning van een volwassene) over een emotie heen zetten Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem	- Kinderen leren dat het belangrijk is om ruzies weer goed te maken - Kinderen leren dat er niet voor alles altijd een oplossing is, maar dat je het samen wel weer goed kunt maken	De kinderen leren dat niet alles na een conflict opgelost kan worden, maar dat je het wel weer goed kunt maken. Aan de hand van voorbeelden zoals een gescheurde tekening of een gebroken beker bespreken ze dat sommige dingen niet hersteld kunnen worden, maar dat vergeving en een vriendelijke reactie wél mogelijk zijn. In rollenspellen oefenen ze hoe je excuses kunt maken en een situatie op een fijne manier kunt afsluiten.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
2	n.v.t.	Wij Samen les 1	Initiatief: - De leerling helpt een ander Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander	- Kinderen leren dat het fijn is om te delen - Kinderen leren wat zij kunnen delen met anderen - Kinderen leren dat je door te delen je richt op de groep in plaats van op jezelf	De kinderen leren dat delen bijdraagt aan een fijne groep. Na het voorlezen van een prentenboek praten ze in tweetallen over wat zij kunnen delen — niet alleen spullen, maar ook hulp of vriendelijkheid. Daarna vertellen ze hierover aan elkaar en tekenen dit op een papieren schub. Alle schubben worden samengevoegd tot een grote vis als symbool voor de klas.

2	n.v.t.	Wij Samen les 2	Analytisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent - De leerling herkent overeenkomsten tussen mensen die hij kent	- Kinderen leren dat het mooi is dat er verschillen tussen mensen zijn - Kinderen leren dat verschillen tussen mensen samen tot iets moois kunnen leiden	De kinderen leren dat verschillen tussen mensen waardevol zijn. In tweetallen ontdekken ze overeenkomsten en verschillen tussen zichzelf en anderen. Daarna maken ze samen van twee verschillende afbeeldingen één nieuwe, creatieve tekening. Zo ervaren ze dat juist door verschillen iets moois kan ontstaan — net als in een diverse klas.
2	n.v.t.	Wij Samen les 3	Initiatief: - De leerling stelt uit zichzelf vragen aan een ander - De leerling vertelt uit zichzelf iets in een groep Analytisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent - De leerling herkent overeenkomsten tussen mensen die hij kent - De leerling kan samenvatten wat een ander gezegd heeft	- De kinderen hebben interesse in elkaar en stellen vragen aan elkaar - De kinderen kunnen iets over hun eigen knuffel vertellen en waarom die belangrijk voor hem/haar is - De kinderen herkennen verschillen en overeenkomsten tussen zichzelf en klasgenoten	De kinderen ontdekken overeenkomsten en verschillen aan de hand van hun eigen knuffel. In spelletjes en tweetalgesprekken vertellen ze waarom hun knuffel belangrijk voor hen is en oefenen ze met luisteren en vragen stellen. Zo ervaren ze dat iedereen uniek is, maar dat er ook altijd iets is wat hen met anderen verbindt — net als bij de knuffels.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
2	n.v.t.	Identiteit les 1	Initiatief: De leerling geeft een ander een compliment Inlevingsvermogen:	De kinderen weten dat iedereen waardevol is zoals hij/zij is	De kinderen leren dat iedereen waardevol is, precies zoals hij of zij is. Met een goudkleurig voorwerp maken ze kennis met het idee dat je niet iets hoeft te presteren om bijzonder te zijn. Na het

			De leerling doet aardig tegen een ander	Kinderen weten dat mensen waardevol zijn, ook als ze fouten maken	voorlezen van een prentenboek bespreken ze dat iedereen iets anders goed kan en toch even waardevol is. In een spel waarbij ze iets aan zichzelf of elkaar veranderen, ontdekken ze dat je waarde niet afhangt van je uiterlijk of kunnen. Zo leren ze dat fouten maken kan en dat je goed bent zoals je bent.
2	n.v.t.	Identiteit les 2	Initiatief: - De leerling geeft een ander een compliment - De leerling vertelt uit zichzelf iets in een groep Zelfinzicht: - De leerling denkt (eventueel met ondersteuning van een volwassene) na over waar hij goed in is	- Kinderen weten dat iedereen speciaal is op zijn eigen manier - Kinderen oefenen om als een vriend te zeggen wat iemand bijzonder maakt	De kinderen leren dat iedereen op zijn eigen manier iets bijzonders heeft. Ze tekenen wat hen speciaal maakt op een vel met vier vakken, waaronder één vak waarin hun maatje iets moois over hen tekent. Zo ontdekken ze dat je speciaal kunt zijn door wat je kunt, hebt of hoe je eruitziet — en dat het waardevol is om dit ook bij anderen te benoemen.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
2	n.v.t.	Gevoelens les 1	Inlevingsvermogen: - De leerling herkent basisemoties van de ander Zelfinzicht: - De leerling kan de basisemoties bij zichzelf benoemen	- Kinderen kennen de basisgevoelens boos, bang, blij en verdrietig - Kinderen weten dat er meer gevoelens zijn dan alleen de basisgevoelens - Kinderen kennen de gevoelens onzeker/vertwijfeld, trots, tevreden, jaloers, verlegen	De kinderen breiden hun gevoelswoordenschat uit. Naast boos, bang, blij en verdrietig leren ze ook gevoelens als onzeker, trots, tevreden, jaloers en verlegen herkennen en benoemen. Door verhaaltjes, uitbeeldopdrachten en klassikale gesprekken ontdekken ze wanneer je deze gevoelens kunt hebben en hoe je ze kunt herkennen bij jezelf en anderen.
2	n.v.t.	Gevoelens les 2	Inlevingsvermogen:	Kinderen leren dat je kunt zien hoe iemand zich voelt	De kinderen leren gevoelens herkennen aan gezichtsuitdrukking, lichaamstaal en stem, en

			- De leerling herkent basisemoties van de ander Zelfinzicht: - De leerling kan de basisemoties bij zichzelf benoemen	- Kinderen dat je kunt horen hoe iemand zich voelt - Kinderen leren hun gevoelens te herkennen - Kinderen leren gevoelens te uiten door muziek te maken - Kinderen leren gevoelens te omschrijven	ontdekken hoe ze gevoelens kunnen uiten via muziek. Ze gebruiken muziekinstrumenten om blijdschap, boosheid, verdriet of angst te laten horen en luisteren naar elkaar om het gevoel te herkennen. Zo oefenen ze met het uiten én herkennen van emoties op verschillende manieren.
2	n.v.t.	Gevoelens les 3	Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling herkent basisemoties van de ander - De leerling weet wat hij kan doen voor een ander als die het moeilijk heeft Zelfinzicht: - De leerling kan de basisemoties bij zichzelf benoemen	- Kinderen weten dat iedereen wel eens iets spannend vindt - Kinderen weten hoe het voelt als je iets spannend vindt - Kinderen weten wat ze kunnen doen als ze iets spannend vinden - Kinderen weten wat ze kunnen doen als iemand anders iets spannend vindt	De kinderen leren dat iedereen wel eens iets spannend vindt en dat je elkaar daarbij kunt helpen. Na het voorlezen van een prentenboek praten ze over situaties waarin ze zenuwachtig waren, waar ze dat in hun lijf voelden en wat hen toen hielp. In een speelse opdracht oefenen ze hoe je iemand kunt aanmoedigen of ondersteunen.

Groep 3

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
3	n.v.t.	Gouden Regel les 1	Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling herkent basisemoties van de ander	- Kinderen weten wat de Gouden Regel inhoudt - Kinderen weten dat je goed naar een ander moet kijken om elkaar te kunnen begrijpen	De kinderen maken kennis met de Gouden Regel en ontdekken dat je goed moet kijken naar de ander om te begrijpen hoe het met iemand gaat. In tweetallen tekenen ze in stilte samen een dier, waarbij ze oefenen met non-verbale communicatie. Daarna spelen ze een klassikaal spel

			De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen		met een pittenzak waarbij ze goed moeten letten op elkaars lichaamstaal.
3	n.v.t.	Gouden Regel les 2	Veiligheidsbeleving: - De leerling hoort erbij in de groep Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen	- Kinderen weten wat de Gouden Regel concreet inhoudt - Kinderen weten dat het moeilijk kan zijn om de Gouden Regel toe te passen - Kinderen weten dat ze ervoor kunnen kiezen om de Gouden Regel te gebruiken - De kinderen maken samen een yell	De kinderen verdiepen hun begrip van de Gouden Regel en ontdekken dat vriendelijk reageren soms best lastig kan zijn. Ze doen een samenwerkingsspel waarbij ze letterlijk dicht op elkaar moeten staan, praten in duo's over wanneer het makkelijk en moeilijk is om als een vriend te doen, en maken samen een klas-yell.
3	n.v.t.	Gouden Regel les 3	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem - De leerling bedenkt verschillende manieren om iets aan te pakken.	- Kinderen bedenken situaties in de klas waar de Gouden Regel een positieve invloed heeft - Kinderen denken na over de verschillen tussen een klas met de Gouden Regel en een klas zonder de Gouden Regel	De kinderen onderzoeken wat het verschil is tussen een klas met en zonder de Gouden Regel. In groepjes bedenken en tekenen ze situaties waarin het misgaat, en bespreken ze hoe deze zouden verlopen als iedereen zich aan de Gouden Regel houdt. Ze beelden deze situaties uit in 'foto's' met en zonder vriendelijk gedrag.
3	n.v.t.	Gouden Regel les 4	Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen Creatief denken:	- Kinderen weten dat je iedereen als een vriend kunt behandelen - Kinderen denken na over wat vriendschap inhoudt - Kinderen kunnen samenwerken	De kinderen denken na over wat vriendschap betekent en leren dat je tegen iedereen als een vriend kunt doen, ook als je geen vrienden bent. Ze delen ervaringen, verzamelen woorden die bij vriendschap passen en oefenen met samenwerken in fysieke opdrachten zoals 'rug aan rug opstaan' en 'in de knoop, uit de knoop'.

			De leerling bedenkt verschillende manieren om iets aan te pakken		
3	n.v.t.	Gouden Regel les 5	Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen Impulsbeheersing: - De leerling denkt (na aansporing van een volwassene) na voor hij iets doet	- Kinderen kunnen oprecht sorry zeggen - Kinderen weten wat vergeven is - Kinderen weten wat het nut is van vergeven	De kinderen leren wat het betekent om oprecht sorry te zeggen en waarom vergeving belangrijk is. Ze oefenen met het onderscheiden van gemeende en ongemene excuses en bespreken hoe het voelt om wel of niet vergeven te worden. In verschillende werkvormen ontdekken ze dat vergeving past bij de Gouden Regel.
3	n.v.t.	Gouden Regel les 6	Initiatief: - De leerling stelt uit zichzelf vragen aan een ander Creatief denken: - De leerling stelt verrassende vragen aan anderen Kritisch denken: - De leerling vraagt door	- Kinderen weten dat ze tegen alle kinderen in de klas als een vriend kunnen doen - Kinderen kunnen vragen stellen aan een ander over hem of haar - Kinderen kunnen vervolgvragen stellen als reactie - Kinderen weten dat iedereen verschillend is - Kinderen weten dat ze rekening met elkaar moeten houden door naar de ander te kijken	De kinderen leren hoe je interesse kunt tonen in een ander door vragen te stellen en vervolgvragen te bedenken. In verschillende werkvormen oefenen ze met luisteren, doorvragen en het herkennen van overeenkomsten en verschillen. Ze ontdekken dat je met iedereen vriendelijk kunt omgaan, ook als je niet dezelfde interesses hebt, en dat nieuwsgierigheid helpt om elkaar beter te begrijpen.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
3	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 1	Autonomie:	Kinderen kennen de Gouden Regel	De kinderen leren dat je ook in conflicten de Gouden Regel kunt toepassen. Na het voorlezen

			- De leerling komt voor zichzelf op Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen	- Kinderen weten wat de Gouden Regel in conflictsituaties kan doen - Kinderen kunnen zich inleven in gevoelens van anderen - Kinderen weten dat de Gouden Regel gebruiken in conflicten niet zwak, maar sterk is	van een prentenboek praten ze over hoe je rustig en vriendelijk kunt reageren, ook als iemand anders niet aardig doet. In tweetallen tekenen ze hoe het verhaal verder zou kunnen gaan als er met respect wordt gereageerd. Zo ontdekken ze dat vriendelijk blijven in een conflict niet zwak, maar juist sterk is.
3	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 2	Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen Impulsbeheersing: - De leerling denkt (na aansporing van een volwassene) na voor hij iets doet	- Kinderen kennen de werking van spiegelneuronen - Kinderen weten dat het voelt alsof je iets gek doet als je vriendelijk doet tegen iemand die stom tegen jou doet, maar dat dit wel het beste is	De kinderen leren over spiegelneuronen — de ‘spiegeltjes’ in hun hoofd — die ervoor zorgen dat ze geneigd zijn hetzelfde gedrag terug te geven als ze ontvangen. Ze ontdekken dat het moeilijk kan zijn om vriendelijk te blijven als iemand boos of vervelend doet, maar dat dit wel helpt om een conflict te voorkomen. In spelletjes en een tekenopdracht oefenen ze hoe je bewust kunt kiezen voor vriendelijk gedrag, ook als dat niet vanzelf gaat.
3	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 3	Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen Impulsbeheersing: - De leerling denkt (na aansporing van een volwassene) na voor hij iets doet	- Kinderen kennen de werking van de spiegelneuronen - Kinderen weten het effect van rustig en vriendelijk reageren in een conflictsituatie - Kinderen oefenen rustig en vriendelijk te reageren wanneer iemand iets vervelends zegt - Kinderen kennen de zinnen ‘Geloof je dat?’ of ‘Is dat zo?’ - Kinderen weten dat ze kunnen reageren met ‘Oké, dat mag jij vinden’	De kinderen leren hoe ze rustig en vriendelijk kunnen reageren als iemand iets vervelends zegt. Via rollenspellen met handpoppen en een speelse oefening met vingerpoppetjes oefenen ze reacties als “Geloof je dat?”, “Is dat zo?” of “Oké, dat mag jij vinden.” Ze ontdekken dat niet wát je zegt, maar hóe je het zegt het verschil maakt — en dat vriendelijk blijven helpt om conflicten op te lossen.

3	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 4	Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen Impulsbeheersing: - De leerling denkt (na aansporing van een volwassene) na voor hij iets doet	- Kinderen leren hoe ze een fysiek conflict kunnen voorkomen - Kinderen leren dat ze uitgaan van een positieve intentie van een ander - Kinderen leren de zin 'ben je boos op mij?' - Kinderen leren elkaar (ook fysiek) te vertrouwen	De kinderen leren hoe ze rustig kunnen reageren in een fysiek conflict en dat ze mogen uitgaan van een positieve bedoeling bij de ander. Via rollenspellen met een handpop zien ze het verschil tussen boos terugslaan en rustig reageren met de zin: "Ben je boos op mij?" In tweetallen oefenen ze een vertrouwensoefening, waarbij ze elkaar achterover laten vallen en opvangen.
3	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 5	Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat wat hij doet gevolgen kan hebben voor anderen - De leerling herkent basisemoties van de ander Impulsbeheersing: - De leerling denkt (na aansporing van een volwassene) na voor hij iets doet	- Kinderen leren dat je lichaamshouding en mimiek belangrijk zijn bij communicatie - Kinderen leren dat lichaamshouding en mimiek belangrijk zijn wanneer zij als een vriend willen reageren in een conflict	De kinderen leren hoe belangrijk lichaamshouding en gezichtsuitdrukking zijn bij communicatie, vooral in conflictsituaties. Ze oefenen het verschil tussen een houding van een vriend en die van een 'vijand', en reageren zonder woorden op uitdagend gedrag zoals tong uitsteken. In spelvormen en rollenspellen ontdekken ze dat je met je lichaam net zo goed als met woorden kunt laten zien dat je rustig en vriendelijk wilt reageren.
3	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 6	Veiligheidsbeleving: De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Inlevingsvermogen:	- Kinderen leren wat pesten is - De kinderen leren dat een rustige, vriendelijke reactie op pestgedrag het pesten kan stoppen	De kinderen leren wat pesten is en hoe ze het kunnen herkennen en voorkomen. Ze luisteren naar een verhaal, bespreken de kenmerken van pesten en maken een woordweb met voorbeelden. Daarna bedenken ze oplossingen tegen pesten en

			- De leerling doet aardig tegen een ander Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem	Kinderen leren dat je door vriendelijke woorden te zeggen of te schrijven vrienden kunt maken	voeren een complimentenactie uit met positieve briefjes. Zo ontdekken ze dat rustig en vriendelijk blijven krachtig is — en dat je met positieve woorden verschil kunt maken.
--	--	--	--	---	---

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
3	n.v.t.	Wij Samen les 1	Zelfinzicht: De leerling denkt (eventueel met ondersteuning van een volwassene) na over waar hij goed in is	- Kinderen kennen het begrip ‘talent’ - Kinderen weten dat iedereen talenten heeft - Kinderen denken na over hun eigen talenten en die van een ander	De kinderen ontdekken wat talenten zijn en dat iedereen iets unieks kan. Ze knutselen een eigen schatkistje waarin ze briefjes stoppen met hun talenten — voor zichzelf en voor klasgenoten. Ook nemen ze een talentenbriefje mee naar huis om daar aanvulling te vragen. Zo ervaren ze dat ieder kind waardevol is en dat verschillen iets positiefs zijn binnen de groep.
3	n.v.t.	Wij Samen les 2	Veiligheidsbeleving: - De leerling hoort erbij in de groep Analytisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent	Kinderen weten dat onderlinge verschillen nodig zijn in een groep	De kinderen ontdekken dat verschillen tussen klasgenoten waardevol en nodig zijn. Ze starten met een samenwerkingsspel op een kleed en maken daarna in groepjes een gezamenlijke puzzel van losse stukjes, waarbij elk kind zijn eigen puzzelstukje inkleurt. Zo ervaren ze dat juist door onderlinge verschillen een groep compleet en bijzonder wordt — net als een puzzel.
3	n.v.t.	Wij samen les 3	Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander Analytisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent	Leerlingen weten dat mensen verschillen van elkaar en kunnen hier respectvol mee omgaan	De kinderen leren dat iedereen er anders uit ziet en dat je respectvol kunt omgaan met uiterlijke verschillen. Na het voorlezen van een prentenboek en een klassikaal gesprek benoemen ze in tweetallen wat mooi of kenmerkend is aan elkaars uiterlijk. Daarna tekenen ze een klasgenoot op basis van die positieve kenmerken.

			De leerling herkent overeenkomsten tussen mensen die hij kent		
--	--	--	---	--	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
3	n.v.t.	Identiteit les 1	Initiatief: - De leerling geeft de ander een compliment Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander Zelfinzicht: - De leerling denkt (eventueel met ondersteuning van een volwassene) na over waar hij goed in is	- Kinderen weten dat ze goed zijn zoals ze zijn - Kinderen weten dat er verschillende soorten complimenten zijn - Kinderen kunnen elkaar complimenten geven	De kinderen leren dat ze goed zijn zoals ze zijn en oefenen met het geven en ontvangen van complimenten. Na het voorlezen van een prentenboek bespreken ze dat iedereen iets unieks heeft en dat vergelijken met anderen je onzeker kan maken. In een loopspel geven ze elkaar complimenten in vier categorieën (uiterlijk, kunnen, hebben en gedrag) en schrijven die op. Zo ontdekken ze hoe fijn het is om gezien en gewaardeerd te worden — en hoe je dat ook aan een ander kunt geven.
3	n.v.t.	Identiteit les 2	Autonomie: - De leerling laat zien wie hij is Zelfinzicht: - De leerling denkt (eventueel met ondersteuning van een volwassene) na over waar hij goed in is	- Kinderen weten dat ze niks hoeven te kunnen om geliefd te zijn - Kinderen weten dat je uiterlijk niks veranderd aan wie je bent	De kinderen leren dat ze bijzonder zijn, ongeacht hoe ze eruitzien of wat ze kunnen. Door middel van een 'verkleedspel' en een tekenopdracht ontdekken ze dat veranderingen in uiterlijk of vaardigheden niets afdoen aan wie ze zijn. Zo ervaren ze dat hun waarde niet afhangt van prestaties of uiterlijk, maar dat ze goed zijn zoals ze zijn — wat er ook gebeurt.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
3	n.v.t.	Gevoelens les 1	Inlevingsvermogen: - De leerling herkent de basisemoties van de ander Zelfinzicht: - De leerling kan de basisemoties bij zichzelf benoemen	- Kinderen weten dat er verschillende gevoelens zijn - Kinderen leren dat je soms kunt zien hoe iemand zich voelt - Kinderen leren dat je altijd kunt vragen hoe iemand zich voelt - Kinderen leren hun eigen gevoelens en die van de ander te herkennen	De kinderen leren dat er veel verschillende gevoelens zijn en hoe ze die bij zichzelf en anderen kunnen herkennen. Ze bekijken een verhaal over gevoelens, maken een woordspin en oefenen met het stellen van de vraag: "Hoe voel je je?" In tweetallen beelden ze emoties uit en raden die van elkaar. Tot slot maken ze kennis met gevoelsdoosjes, waarin ze voortaan elke dag kunnen aangeven hoe ze zich voelen.
3	n.v.t.	Gevoelens les 2	Inlevingsvermogen: - De leerling ziet dat een ander hulp nodig heeft - De leerling herkent de basisemoties van de ander - De leerling weet wat hij kan doen voor een ander als die het moeilijk heeft Zelfinzicht: - De leerling kan de basisemoties bij zichzelf benoemen	- Kinderen leren dat verdriet een gevoel is dat er mag zijn - Kinderen leren dat troosten verdriet niet altijd wegneemt en dat dat niet erg is - Kinderen leren hoe je iemand met verdriet kunt helpen	De kinderen leren dat verdriet een normaal gevoel is dat er mag zijn, en dat troosten niet altijd betekent dat het gevoel weggaat. Met een verhaal, een oefening met een natte spons en spelvormen ontdekken ze dat praten en luisteren kunnen helpen, maar dat verdriet soms ook gewoon even blijft. Ze oefenen in het herkennen en delen van verdriet en leren hoe je er voor een ander kunt zijn, zonder het te hoeven oplossen.
3	n.v.t.	Gevoelens les 3	Zelfinzicht: De leerling kan de basisemoties bij zichzelf benoemen	- Kinderen leren de begrippen spanning, zenuwachtig en durven - Kinderen weten dat het normaal is om soms spanning te voelen - Kinderen weten hoe spanning kan voelen - Kinderen weten wat ze kunnen doen om spanning te ontladen (WEET - ADEM - PRAAT - BEWEEG)	De kinderen leren dat spanning en zenuwen normale gevoelens zijn, vooral bij iets nieuws of spannends. Ze luisteren naar een verhaal, delen eigen ervaringen en ontdekken hoe spanning kan aanvoelen in hun lichaam. Met de vier stappen <i>WEET – ADEM – PRAAT – BEWEEG</i> leren ze wat helpt om spanning te verminderen.

Groep 4

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
4	n.v.t.	Gouden Regel les 1	Betrokkenheid: - De leerling doet zijn best om een ander erbij te laten horen Initiatief: - De leerling geeft een ander een compliment Autonomie: - De leerling zegt wat hij ergens van vindt	- Kinderen kennen de Gouden Regel - Kinderen weten wat het verschil is tussen een klas met en een klas zonder de Gouden regel - Kinderen kunnen samenwerken - Kinderen kunnen de samenwerking evalueren	De kinderen maken kennis met de Gouden Regel en onderzoeken het verschil tussen een klas met en zonder deze regel. In tweetallen tekenen ze twee situaties: één waarin kinderen als een vriend met elkaar omgaan en één waarin dat niet gebeurt. Daarna evalueren ze hun samenwerking en presenteren ze hun tekeningen. Zo ervaren ze hoe belangrijk vriendelijk gedrag is voor de sfeer in de klas.
4	n.v.t.	Gouden Regel les 2	Betrokkenheid: - De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen - De leerling doet zijn best om een ander erbij te laten horen Initiatief: - De leerling vertelt aan een ander hoe de ander heeft gewerkt	- Kinderen maken de Gouden Regel zichtbaar in de klas - Kinderen kunnen samenwerken	De kinderen maken samen een groepsposter om de Gouden Regel zichtbaar te maken in de klas. Na een samenwerkingsspel ontwerpen ze in groepjes een werkstuk waarin duidelijk wordt wat er zo fijn is aan een klas die volgens de Gouden Regel leeft. Ze bespreken welke eisen ze aan de poster stellen en reflecteren na afloop op hun samenwerking. Zo versterken ze de groepsband én hun begrip van de regel.
4	n.v.t.	Gouden Regel les 3	Inlevingsvermogen: - De leerling luistert naar het verhaal van een ander over wat hij meegemaakt heeft - De leerling weet hoe hij met een ander kan meeleven Analytisch denken:	- Kinderen weten wat actief luisteren is - Kinderen kunnen actief luisteren - Kinderen kennen het belang van actief luisteren	De kinderen leren wat actief luisteren is en waarom het belangrijk is. Ze observeren klasgenoten die goed of juist niet goed luisteren naar een verhaal en benoemen de verschillen. Daarna oefenen ze in groepjes met vertellen, luisteren en observeren, waarbij ze letten op lichaamstaal, vragen stellen en samenvatten. Zo ontdekken ze hoe actief luisteren helpt om als een vriend met elkaar om te gaan.

			De leerling kan vertellen wat belangrijk is in het verhaal van een ander		
4	n.v.t.	Gouden Regel les 4	Initiatief: - De leerling stelt uit zichzelf vragen aan een ander - De leerling vertelt uit zichzelf iets in een groep Inlevingsvermogen: - De leerling luistert naar het verhaal van een ander over wat hij meegemaakt heeft	- De kinderen kennen elkaar - De kinderen kunnen vragen stellen aan een ander om iets te weten te komen over diegene - Kinderen kunnen actief luisteren	De kinderen leren elkaar beter kennen door actief naar elkaar te luisteren en gerichte vragen te stellen. Ze maken in meerdere rondes een collage over een klasgenoot met uitgeknipte plaatjes uit tijdschriften. Uiteindelijk krijgt ieder kind de collage over zichzelf terug en bespreekt in een klein groepje wat er op staat.
4	n.v.t.	Gouden Regel les 5	Inlevingsvermogen: De leerling luistert naar het verhaal van een ander over wat hij meegemaakt heeft	- Kinderen weten dat de Gouden Regel ook inhoudt dat je rekening houdt met elkaar - Kinderen kunnen naar elkaar luisteren - Kinderen kunnen letten op de lichaamstaal van iemand anders - Kinderen kunnen feedback geven aan elkaar	De kinderen leren dat lichaamstaal net zo belangrijk is als woorden wanneer je rekening met elkaar wilt houden. In tweetallen oefenen ze met luisteren en tekenen zonder elkaar te zien, en daarna met het uitbeelden van emoties zonder woorden. Ze doen een non-verbaal spel waarbij ze via houding en mimiek moeten samenwerken en observeren hoe anderen dat doen.
4	n.v.t.	Gouden Regel les 6	Initiatief: - De leerling vertelt aan een ander hoe de ander heeft gewerkt - De leerling geeft een ander een compliment Zelfinzicht: - De leerling weet waar hij goed in is - De leerling weet waar hij minder goed in is	- De kinderen weten dat je het beste kunt letten op de positieve dingen in de klas, zodat je de dingen die niet leuk zijn minder goed ziet - De kinderen kunnen vertellen wat de positieve kanten van de klas zijn - De kinderen kunnen vertellen wat ze graag nog beter zouden willen in de klas - De kinderen kunnen complimenten geven aan elkaar	De kinderen leren dat het helpt om vooral te letten op wat goed gaat in de klas. Na een video over aandacht en waarneming benoemen ze in groepjes zoveel mogelijk positieve dingen in de klas en schrijven ook op wat nog beter kan. Ze geven elkaar een compliment en bedenken waar klasgenoten en zichzelf nog in kunnen groeien. Met een werkblad in vergrootglasvorm noteren ze per situatie de dingen waarop ze extra willen letten. Zo ontdekken ze hoe positieve aandacht bijdraagt aan een fijne sfeer.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
4	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 1	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Flexibiliteit: - De leerling kan zich over een emotie heen zetten Impulsbeheersing: - De leerling stopt wanneer dat moet	- Kinderen weten dat je als een vriend kunt reageren, ook als iemand vervelend tegen je doet - Kinderen kennen de werking van spiegelneuronen	De kinderen leren dat je ook vriendelijk kunt reageren als iemand iets vervelends zegt. Ze bekijken een video over ruzie maken en bedenken in groepjes rustige reacties. Daarna doen ze mee aan een klassikaal rollenspel waarin twee reacties worden uitgespeeld: boos en rustig. Ze ontdekken dat een vriendelijke reactie vaak het conflict stopt. Tot slot leren ze over spiegelneuronen en ervaren via een spiegeltje hoe gedrag van anderen invloed heeft op hun eigen reactie.
4	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 2	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Flexibiliteit: - De leerling kan zich over een emotie heen zetten Impulsbeheersing: - De leerling denkt na voor hij iets zegt	- Kinderen leren op een vriendelijke manier - te reageren als ze worden uitgescholden met iets dat waar is	De kinderen leren hoe ze vriendelijk kunnen reageren op vervelende opmerkingen die wél waar zijn. Ze luisteren naar een verhaal en bespreken hoe een simpele reactie zoals “oké” of “ja, dat is waar” ruzie kan voorkomen. In tweetallen oefenen ze met korte rollenspellen en verkennen ze het verschil tussen reageren als een vriend of als een vijand. Zo ontdekken ze dat rustig reageren helpt om een vervelende situatie kleiner te maken.
4	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 3	Autonomie: - De leerling zegt wat hij ergens van vindt - De leerling kiest wat hij zelf wil - De leerling komt voor zichzelf op	- Kinderen leren op een vriendelijke manier reageren op iemand met een andere mening - Kinderen leren reageren op iets dat niet waar is	De kinderen leren hoe ze vriendelijk kunnen reageren op meningen of opmerkingen die niet waar zijn. Ze doen een klassikaal rollenspel over een tekening en oefenen hoe je kunt reageren met de zin “Geloof ik dit?”. Daarna doen ze een loopopdracht waarin ze verschillen ontdekken en toch vriendschap benadrukken.

			De leerling houdt aan zijn eigen mening vast		
4	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 4	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Autonomie: - De leerling laat merken wat hij ergens van vindt - De leerling komt voor zichzelf op - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil	- Kinderen leren op een rustige, duidelijke en vriendelijke manier hun grenzen aan te geven - Kinderen zijn zich bewust van lichaamstaal	De kinderen leren hoe ze op een rustige, duidelijke en vriendelijke manier hun grenzen kunnen aangeven. Ze bekijken video's over lichaamstaal, oefenen in tweetallen met het zeggen van 'stop' en doen opdrachten waarbij ze ervaren hoe houding, stem en oogcontact invloed hebben op hoe een boodschap overkomt. Zo ontdekken ze dat niet wat je zegt, maar hoe je het zegt bepaalt of je als een vriend overkomt.
4	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 5	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Flexibiliteit: - De leerling kan zich over een emotie heen zetten Impulsbeheersing: - De leerling denkt na voor hij iets doet. - De leerling denkt na voor hij iets zegt Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij kan omgaan met dingen die hij niet kan veranderen	- Kinderen weten dat vriendelijk reageren kan zorgen voor een positieve reactie van een ander - Kinderen denken na over de noodzaak van reageren op storend gedrag - Kinderen weten dat de werkhouding en het werk van een andere leerling tijdens zelfstandig werken niet hun verantwoordelijkheid is	De kinderen leren dat ze anderen niet kunnen aansturen als een marionet, maar wel zelf kunnen kiezen hoe ze reageren op storend gedrag. Ze bespreken wat hen stoort tijdens het werken, oefenen in rollenspellen hoe je rustig en vriendelijk kunt reageren, en leren wanneer het wel of niet nodig is om iets te zeggen. Zo ontdekken ze dat hun reactie invloed heeft op de sfeer in de klas en dat vriendelijk blijven vaak het meeste effect heeft.
4	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 6	Inlevingsvermogen: De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Impulsbeheersing:	- Kinderen weten dat een reactie voor escalatie kan zorgen - Kinderen denken na over wat zij gaan doen om het fijn in de klas te hebben	De kinderen leren dat hun reactie op vervelend gedrag een conflict groter of juist kleiner kan maken. Aan de hand van de metafoor 'olie op het vuur' bespreken ze vier manieren van reageren. Daarna maken ze een creatieve opdracht: een

			- De leerling denkt na voor hij iets doet. - De leerling denkt na voor hij iets zegt Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij kan omgaan met dingen die hij niet kan veranderen		vuurtje met waterdruppels waarin ze tekenen of schrijven wat zij zelf kunnen doen om de sfeer in de klas positief te houden.
--	--	--	--	--	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
4		Wij samen les 1	Initiatief: - De leerling stelt uit zichzelf vragen aan een ander Analytisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent - De leerling herkent overeenkomsten tussen mensen die hij kent	- Kinderen leren kenmerken van elkaar - Kinderen leren vragen te stellen aan elkaar - Kinderen leren het belang van oogcontact - Maken	De kinderen leren elkaar beter kennen door het spel 'zoek iemand die...' op een bingokaart. Al rondlopend stellen ze vragen aan klasgenoten, waarbij ze oefenen met oogcontact maken. Zo ontdekken ze overeenkomsten en verschillen in de groep en versterken ze het groepsgevoel.
4	n.v.t.	Wij Samen les 2	Analytisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent - De leerling herkent overeenkomsten tussen mensen die hij kent	- Kinderen denken na over overeenkomsten en verschillen tussen kinderen - Kinderen leren het begrip 'overeenkomst'	De kinderen leren wat overeenkomsten en verschillen zijn en dat iedereen iets met elkaar deelt. In tweetallen bedenken ze een overeenkomst en schrijven die op. Daarna geven ze hun blad door, zodat anderen er ook één toevoegen. Vervolgens doen ze hetzelfde met verschillen. Zo ontdekken ze op een speelse manier dat het leuk is om zowel op elkaar te lijken als van elkaar te verschillen.
4	n.v.t.	Wij Samen les 3	Inlevingsvermogen: De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen	- Kinderen weten dat ze met elkaar een team zijn - Kinderen weten dat de leerkracht de rol van scheidsrechter heeft	De kinderen ontdekken dat de klas werkt als een team en dat ze samen verantwoordelijk zijn voor een fijne sfeer. Ze bespreken een verhaal over samenspelen, doen een blinddoekopdracht om

			kunnen hebben voor anderen Flexibiliteit: - De leerling weet wat hij moet doen bij een tegenvaller - De leerling kan zich over een emotie heen zetten Impulsbeheersing: - De leerling denkt na voor hij iets zegt Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij kan omgaan met dingen die hij niet kan veranderen	- Kinderen weten dat ze alleen mogen 'klikken' wanneer er gevaar dreigt - Kinderen weten dat ze juist wél iets mogen zeggen van positieve dingen van anderen	elkaar te leren vertrouwen en maken samen een groepsposter met zichzelf als teamleden. Ook leren ze wanneer klikken wel of niet nodig is en dat complimenten geven helpt om elkaar te laten groeien.
--	--	--	--	---	---

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
4	n.v.t.	Identiteit les 1	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Autonomie: - De leerling laat zien wie hij is Flexibiliteit: - De leerling kan zich over een emotie heen zetten Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij kan omgaan met dingen die hij niet kan veranderen	- Kinderen leren dat ze niet alles moeten geloven wat anderen over hen zeggen - Kinderen kunnen omgaan met negatieve woorden die anderen tegen hen zeggen - Kinderen kennen de zin 'Geloof ik dat?'	De kinderen leren dat ze vervelende opmerkingen van anderen niet hoeven te geloven. Ze bekijken een video of proefje over woorden van je af laten glijden en praten over de zinnen "Geloof ik dat?" en "Is dat zo?". Daarna maken ze van een vuilniszak een regenjas die laat zien dat negatieve woorden net als water van je af kunnen glijden. Zo ontdekken ze dat ze zelf kunnen kiezen wat ze wel of niet binnenlaten.

4	n.v.t.	Identiteit les 2	Initiatief: - De leerling stelt uit zichzelf vragen aan een ander Zelfinzicht: - De leerling weet waar hij goed in is - De leerling weet waar hij minder goed in is	- Kinderen weten dat wanneer anderen iets hebben of kunnen wat zij niet hebben of kunnen, dit niets af doet aan hun waarde - Kinderen leren dat er geen rangschikking te maken is in talenten of eigenschappen - Kinderen leren dat jaloezie hen afhoudt van het zicht op hun eigen waarde	De kinderen leren dat het niets verandert aan hun waarde als een ander iets beter kan of heeft. Ze schrijven op wat ze zelf niet goed kunnen maar wel graag zouden willen, en zoeken klasgenoten die dat wél kunnen. In groepjes proberen ze talenten te rangschikken, maar ontdekken dat dit niet kan. Zo leren ze dat jaloezie soms je blik op jezelf vertroebelt, terwijl ieder kind even waardevol is — met of zonder bepaalde talenten.
---	--------	------------------	--	--	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
4	n.v.t.	Gevoelens les 1	Inlevingsvermogen: - De leerling weet dat een ander zich anders kan voelen dan hijzelf - De leerling herkent basisemoties van de ander Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij zich voelt	- Kinderen kunnen gevoelens herkennen en uitbeelden - Kinderen weten in welke situatie je je op een bepaalde manier kunt voelen	De kinderen leren verschillende gevoelens herkennen en uitbeelden. In tweetallen kiezen ze een situatie en beelden die stil uit als een foto, met een bijpassende emotie. De klas raadt welk gevoel erbij hoort. Tot slot spelen ze het spel 'de emotiebus', waarin gevoelens worden overgenomen.
4	n.v.t.	Gevoelens les 2	Inlevingsvermogen: - De leerling herkent basisemoties van de ander Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij zich voelt	- Kinderen leren dat je aan iemands lichaamshouding en mimiek kunt zien hoe hij zich voelt - Kinderen weten dat ze kunnen vragen hoe iemand zich voelt	De kinderen leren dat je gevoelens kunt herkennen aan lichaamstaal en gezichtsuitdrukking. In tweetallen beelden ze zonder woorden een gevoel en bijbehorende situatie uit, terwijl de ander raadt wat er bedoeld wordt. Ze sluiten af met een spel waarbij ze gevoelens en woorden bewust door elkaar gebruiken. Zo ontdekken ze hoe belangrijk het is om te letten op hoe iets gezegd of uitgebeeld wordt.
4	n.v.t.	Gevoelens les 3	Inlevingsvermogen: De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen	Kinderen leren dat hun reactie van invloed is op het gevoel van de ander	De kinderen leren dat hun reactie invloed heeft op hoe een ander zich voelt. Ze doen spiegelopdrachten op muziek, bekijken een filmpje

			kunnen hebben voor anderen • De leerling herkent basisemoties van de ander • De leerling weet hoe hij met een ander kan meeleven	• Kinderen leren reageren op de gevoelens van de ander volgens de Gouden Regel	over het versterken of afzwakken van gevoelens, en oefenen klassikaal met het reageren op situaties op een vriendelijke manier. In groepjes bedenken ze Gouden Regel-reacties op drie verschillende situaties. Zo ontdekken ze hoe je met jouw gedrag bijdraagt aan hoe een ander zich voelt.
--	--	--	---	--	---

Groep 5

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
5	n.v.t.	Gouden Regel les 1	Inlevingsvermogen: • De leerling doet aardig tegen een ander • De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Flexibiliteit: • De leerling weet wat hij moet doen bij een tegenvaller	• Kinderen kennen de 'nieuwe'/officiële benaming van de Gouden Regel 'behandel de ander zoals je zelf behandeld wilt worden' • Kinderen leren dat wanneer iedereen voor de Gouden Regel gaat, dit het meeste effect heeft • Kinderen leren dat wanneer niet iedereen voor de Gouden Regel gaat, dit niet hoeft te betekenen dat het niet gezellig zal zijn in de klas • Kinderen oefenen het samenwerken	De kinderen maken kennis met de officiële formulering van de Gouden Regel. In groepjes bouwen ze eerst gezamenlijk een toren en daarna, met een geheime saboteur in elk groepje, een brug. Ze ervaren hoe het is om samen te werken als niet iedereen zich aan de Gouden Regel houdt. Tot slot vergelijken ze hoe een vriend doet met hoe ze zelf behandeld willen worden, en ontdekken zo de kracht van vriendelijk blijven — ook als de ander dat niet is.
5	n.v.t.	Gouden Regel les 2	Inlevingsvermogen: • De leerling doet aardig tegen een ander • De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Impulsbeheersing: • De leerling denkt na voor hij iets doet	• De kinderen denken na wat zij gaan bijdragen aan de Gouden klas • Kinderen weten dat ze op een ander moeten letten om te kijken of hij/zij de actie of woorden fijn vinden • Kinderen weten dat wat zij zelf misschien leuk vinden, niet automatisch betekent dat de ander dit ook zo vindt • Kinderen kunnen samenwerken	De kinderen denken na over hun eigen bijdrage aan een Gouden klas. Ze schrijven een voornemen op en doen samenwerkingsopdrachten waarbij ze goed op elkaar moeten letten, zoals gelijktijdig een voorwerp aanraken of een knikker doorgeven zonder handen. In tweetallen geven ze elkaar feedback op samenwerking. Zo ervaren ze dat rekening houden met de ander en goed afstemmen

				• Kinderen kunnen feedback geven op zichzelf en de ander op het gebied van samenwerken • Kinderen oefenen het samenwerken	de basis vormt voor een klas waarin iedereen zich prettig voelt.
5	n.v.t.	Gouden Regel les 3	Betrokkenheid: • De leerling doet zijn best om een ander erbij te laten horen Veiligheidsbeleving: • De leerling hoort erbij in de groep Inlevingsvermogen: • De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Creatief denken: • De leerling bedenkt nieuwe ideeën Kritisch denken: • De leerling kiest uit verschillende ideeën de oplossing die voor iedereen het beste is	• Kinderen weten dat Nederland een democratie is • Kinderen weten de kenmerken van een democratie • Kinderen weten wat stemmen is • Kinderen kunnen een activiteit bedenken die een positieve invloed heeft op de groep	De kinderen leren wat een democratie is en hoe stemmen werkt. In groepjes bedenken ze een korte activiteit die goed is voor de sfeer in de klas. Daarna presenteren ze hun idee en stemmen ze op het leukste voorstel. Zo ervaren ze hoe keuzes maken via stemmen werkt, en dat ook de mening van de minderheid ertoe doet.
5	n.v.t.	Gouden Regel les 4	Betrokkenheid: • De leerling doet zijn best om een ander erbij te laten horen Inlevingsvermogen: • De leerling doet aardig tegen een ander Zelfinzicht: • De leerling denkt na over hoe hij overkomt op een ander	• Kinderen kunnen benoemen welke kwaliteiten een klasgenoot heeft om een bepaalde taak uit te voeren • Kinderen weten hoe een vriend samenwerkt • Kinderen leren hoe zij non-verbaal samen tot een bepaald doel kunnen komen • Kinderen kunnen reflecteren op de samenwerkingsopdracht • Kinderen leren dat je je zowel leidend als volgend kunt opstellen tijdens een samenwerkingsopdracht	De kinderen leren hoe je samenwerkt als een vriend. Ze voeren in stilte opdrachten uit waarbij ze in een bepaalde vorm gaan staan en twee leerlingen observeren het groepsproces. Daarna maken ze in groepjes een woordweb over hoe een vriend samenwerkt en reflecteren ze op hun eigen rol als leider of volger. Zo ontdekken ze dat samenwerken als een vriend draait om rekening houden met elkaar, duidelijke communicatie en respectvolle afstemming.

5	n.v.t.	Gouden Regel les 5	Betrokkenheid: - De leerling doet zijn best om een ander erbij te laten horen Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander Analytisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent	- Kinderen weten dat er verschillende culturen zijn - Kinderen weten dat iedere cultuur eigen gewoontes en gebruiken heeft - Kinderen weten dat de Gouden Regel te maken heeft met het woord respect	De kinderen leren dat verschillende culturen eigen gewoontes en gebruiken hebben, en dat respect tonen soms iets anders betekent dan je gewend bent. Ze doen een quiz over cultuurverschillen en bespreken hoe de Gouden Regel in andere culturen anders kan uitpakken. In duo's bedenken ze hoe ze een kind uit een andere cultuur welkom kunnen heten en beelden dit uit in een rollenspel. Zo oefenen ze met het tonen van respect in een diverse samenleving.
5	n.v.t.	Gouden Regel les 6	Betrokkenheid: - De leerling doet zijn best om een ander erbij te laten horen Veiligheidsbeleving: - De leerling hoort erbij in de groep Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen	- Kinderen kunnen de Gouden Regel toepassen tijdens het samenwerken - Kinderen kiezen voor de Gouden Regel	De kinderen oefenen met samenwerken en kiezen voor vriendelijkheid, ook in moeilijke situaties. Ze doen klassikale en groepsoefeningen waarbij samenwerking en communicatie centraal staan, zoals een papierspel en een opdracht in een steeds kleiner wordend vak. Ze vergelijken samenwerken mét en zonder de Gouden Regel en bespreken de verschillen in houding en gevoel. Tot slot ondertekenen ze samen een klascontract waarin ze afspreken om de Gouden Regel te blijven gebruiken.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
5	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 1	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Impulsbeheersing: - De leerling denkt na voor hij iets doet	- Kinderen weten dat een actie altijd een reactie uitlokt - Kinderen kennen de werking van spiegelneuronen - Kinderen weten welk gedrag ze kunnen vertonen om een conflict te voorkomen of te verminderen	De kinderen leren dat elke actie een reactie uitlokt en dat hun gedrag invloed heeft op een conflict. Na een proefje met azijn en bakpoeder bespreken ze het verband tussen dit experiment en gedrag in conflictsituaties. Ze leren over spiegelneuronen en vullen een werkblad in waarop ze acties noteren die een conflict kunnen verminderen of juist verergeren. Zo ontdekken ze dat rustig en

			Zelfinzicht: De leerling denkt na over hoe hij overkomt op een ander		vriendelijk reageren helpt om conflicten op te lossen.
5	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 2	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Flexibiliteit: - De leerling kan zich over een emotie heen zetten Impulsbeheersing: - De leerling denkt na voor hij iets doet	- Kinderen leren de Gouden Regel te gebruiken tijdens een conflict - Kinderen leren als een vriend te reageren op negatieve woorden - Kinderen leren dat door als een vijand te reageren op negatieve woorden, dit het conflict alleen maar groter maakt - Kinderen krijgen inzicht in de werking van spiegelneuronen	De kinderen leren hoe je met de Gouden Regel kunt reageren tijdens een conflict. In een klassikaal rollenspel zien ze hoe verschillend een conflict verloopt als je boos reageert of juist rustig en vriendelijk blijft. Daarna oefenen ze zelf met het reageren als een vriend of vijand, eerst klassikaal en daarna in tweetallen. Zo ervaren ze hoe hun reactie het verloop van een ruzie beïnvloedt en hoe spiegelneuronen daarbij een rol spelen.
5	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 3	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Flexibiliteit: - De leerling kan zich over een emotie heen zetten Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij kan omgaan met dingen die hij niet kan veranderen	- Kinderen kennen de zin 'Geloof je dat?' - Kinderen weten hoe ze kunnen reageren op negatieve woorden	De kinderen leren hoe ze kunnen omgaan met vervelende opmerkingen die niet waar zijn. Na het bespreken van een verhaal over onrecht en een klassikale reflectie op de zin "Geloof je dat?", schrijven ze negatieve uitspraken op vouwblaadjes. Deze vouwen ze tot vliegtuigjes en laten ze door de klas vliegen als symbool voor het loslaten van die woorden. Zo ontdekken ze dat rustig reageren mogelijk is als je weet dat iets niet waar is — en dat je daarmee conflicten kunt voorkomen.
5	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 4	Flexibiliteit: - De leerling kan zich over een emotie heen zetten Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij kan omgaan met dingen die hij niet kan veranderen	- Kinderen leren hoe ze om kunnen gaan met vervelende woorden die waar zijn - Kinderen weten dat ze door de Gouden Regel te gebruiken minder kans hebben op ruzie - Kinderen kennen de zin 'Oké, dat mag jij vinden.'	De kinderen leren hoe ze rustig en vriendelijk kunnen reageren op vervelende opmerkingen die wél waar zijn. Na een klassikaal gesprek over een verhaal vullen ze een werkblad in over reageren met of zonder de Gouden Regel. In tweetallen kiezen ze een voorbeeld uit en werken dit uit tot een kort rollenspel. Zo oefenen ze hoe belangrijk

					het is <i>hoe</i> je iets zegt, en dat je met een vriendelijke reactie ruzies kunt voorkomen.
5	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 5	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil Flexibiliteit: - De leerling gaat overleggen, als een ander iets anders wil dan hij Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem - De leerling ziet verschillende manieren om iets aan te pakken - De leerling probeert zijn ideeën te verbeteren door met anderen te overleggen Kritisch denken: - De leerling kiest uit verschillende ideeën de oplossing die voor iedereen het beste is	- Kinderen weten wat 'dreigen' betekent - Kinderen leren hoe ze om kunnen gaan met dreigementen - Kinderen leren rustig en vriendelijk te reageren - Kinderen leren het verschil tussen een ruzie en een conflict - Kinderen leren de vraag 'Zullen we...?' te gebruiken in conflicten	De kinderen leren wat dreigen is en hoe ze er rustig en vriendelijk op kunnen reageren. Na een interactieve oefening en klassikaal gesprek over dreiggedrag, bespreken ze in tweetallen een situatie waarin iemand hen onder druk zet. Ze oefenen met het gebruiken van de zin " <i>Zullen we...</i> " om op een positieve manier een oplossing te zoeken. In rollenspellen en een afsluitend spel passen ze deze strategie toe, zodat conflicten niet uitmonden in ruzie.
5	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 6	Betrokkenheid: De leerling doet zijn best om een ander erbij te laten horen Veiligheidsbeleving:	- Kinderen denken na over wanneer er sprake is van buitensluiten - Kinderen leren hoe je kunt reageren als je niet mee mag doen of wordt buitengesloten	De kinderen leren wat buitensluiten is en wanneer het wel of niet oké is om iemand niet mee te laten doen. In een klassikale oefening bespreken ze verschillende situaties en leren ze dat de manier waarop je iets zegt veel uitmaakt. In groepjes

			- De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op Kritisch denken: - De leerling kan uitleggen waarom hij iets vindt	Kinderen leren dat - wanneer dat nodig is - je op een rustige en vriendelijke manier kunt en mag zeggen dat iemand niet mee mag doen.	maken ze een rollenspel waarbij één kind niet mee mag doen en oefenen ze hoe je vriendelijk kunt reageren — zowel als je iemand afwijst als wanneer je zelf wordt buitengesloten. Zo ontdekken ze hoe de Gouden Regel helpt om conflicten te voorkomen.
--	--	--	---	---	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
5	n.v.t.	Wij Samen les 1	Betrokkenheid: - De leerling doet zijn best om een ander erbij te laten horen Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander	- Kinderen weten dat ze elkaar nodig hebben - Kinderen kunnen samenwerken	De kinderen leren dat ze elkaar nodig hebben en hoe belangrijk samenwerken is. Na een korte terugblik op het klascontract voeren ze in tweetallen fysieke samenwerkingsopdrachten uit, zoals samen opstaan met de armen in elkaar en bewegen met een bal tussen hun ruggen. In een kringopdracht oefenen ze balcontrole en samenwerking met meerdere ballen tegelijk. Ze reflecteren op hun eigen rol en die van anderen, en ontdekken dat samenwerken beter gaat als iedereen rustig en vriendelijk blijft.
5	n.v.t.	Wij Samen les 2	Initiatief: - De leerling geeft een ander een compliment Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander	- De kinderen kennen de positieve eigenschappen van klasgenoten - De kinderen kunnen complimenten geven aan klasgenoten - De kinderen kunnen complimenten ontvangen	De kinderen leren complimenten geven en ontvangen. Ze bespreken het belang van complimenten en bedenken in groepjes complimenten voor een andere groep. Deze worden verwerkt in een memoryspel, waarbij de kaartjes verdeeld worden op basis van wie het compliment het best past. Zo oefenen ze met het herkennen van elkaars kwaliteiten en ervaren ze hoe positief het is om iets aardigs over jezelf te horen.

5	n.v.t.	Wij Samen les 3	Veiligheidsbeleving: - De leerling hoort erbij in de groep Analytisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent - De leerling herkent overeenkomsten tussen mensen die hij kent	- Kinderen kennen het begrip 'diversiteit' - Kinderen weten dat de samenleving divers is en kunnen voorbeelden hiervan noemen - Kinderen weten dat hun groep divers is en kunnen voorbeelden hiervan noemen - Ik weet hoe ik om kan gaan met diversiteit	De kinderen leren wat diversiteit is en ontdekken dat hun klas – net als de samenleving – bestaat uit overeenkomsten én verschillen. Ze vergelijken meegebrachte bladeren, bedenken categorieën om deze in te delen en bekijken een video over diversiteit. In groepjes verzamelen ze voorbeelden van verschillen in de samenleving en in hun eigen klas. Tot slot maken ze ieder een gekleurd blad voor een gezamenlijke klasboom, als symbool voor hun unieke bijdrage aan de groep.
---	--------	-----------------	---	---	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
5	n.v.t.	Identiteit les 1	Autonomie: - De leerling laat zien wie hij is Zelfinzicht: - De leerling weet waar hij goed in is - De leerling weet waar hij minder goed in is	- Kinderen weten dat niemand perfect is - Kinderen weten dat ze ondanks imperfecties toch mooi, waardevol en bijzonder zijn	De kinderen leren dat niemand perfect is, maar dat iedereen waardevol en bijzonder is. Ze maken een lijstje van hun positieve en minder goede eigenschappen en bespreken dit klassikaal. Daarna maken ze een mozaïek van gescheurde stukjes papier als symbool voor hoe ook 'gebroken stukjes' samen iets moois kunnen vormen. Zo ervaren ze dat imperfectie bij het leven hoort en dat je toch helemaal goed bent zoals je bent.
5	Nv.t.	Identiteit les 2	Autonomie: - De leerling zegt wat hij ergens van vindt Kritisch denken: - De leerling kan uitleggen waarom hij iets vindt	- Kinderen weten dat iedereen even waardevol is, wat je positie in de samenleving ook is - Kinderen weten dat je niet iedereen op dezelfde manier aanspreekt - Kinderen weten dat iedereen verschillend is, maar dat niemand meer of minder waard is	De kinderen leren dat iedereen even waardevol is, ongeacht positie of status. Ze reageren op een stelling over gelijk behandelen en bespreken hun mening in hoeken, duo's en klassikaal. In tweetallen schrijven ze gesprekje met een klasgenoot en met de koning, en ontdekken zo dat respect tonen niet hetzelfde is als iemand meer waard vinden. Via een waarde-lijn oefenen ze in het kritisch nadenken over maatschappelijke rollen en leren ze dat je altijd de Gouden Regel kunt toepassen, ongeacht wie je voor je hebt.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
5	N.v.t.	Gevoelens les 1	Autonomie: - De leerling laat zien wie hij is Inlevingsvermogen: - De leerling luistert naar het verhaal van een ander over wat hij meegemaakt heeft Zelfinzicht: - De leerling weet wat hij wel en niet fijn vindt	- Kinderen weten dat je niet alles aan de buitenkant van iemand kunt zien - Kinderen weten dat het goed is om gevoelens en dergelijke met iemand te delen - Kinderen weten dat ze ervoor kunnen kiezen iets voor zichzelf te houden	De kinderen leren dat je aan de buitenkant van iemand niet alles kunt zien. Ze bespreken in groepjes welke dingen mensen vaak voor zichzelf houden en maken een tekening van een ijsberg, met zichtbare eigenschappen boven water en verborgen gevoelens of ervaringen eronder. Zo ontdekken ze dat het goed kan zijn om gevoelens te delen, maar dat je ook zelf mag kiezen wat je voor jezelf houdt.
5	n.v.t.	Gevoelens les 2	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wanneer een situatie veilig of onveilig is - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Autonomie: - De leerling laat merken wat hij ergens van vindt - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil Zelfinzicht: - De leerling weet wat hij wel en niet fijn vindt Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem	- Kinderen weten de functie van angst - Kinderen weten wat angst met je lichaam kan doen - Kinderen weten dat ze niet de enige zijn met angsten	De kinderen leren dat angst een nuttig gevoel is en dat iedereen wel eens bang is. Ze kijken een video, delen persoonlijke angsten in groepjes en bespreken wat helpt bij angstige situaties. Daarna bedenken ze klassikaal oplossingen om met angst om te gaan en maken ze in groepjes een overzicht van situaties die angst oproepen én wat je dan kunt doen. Zo ontdekken ze dat bang zijn normaal is en dat het helpt om erover te praten.

5	n.v.t.	Gevoelens les 3	Betrokkenheid: - De leerling doet zijn best om een ander te helpen Initiatief: - De leerling vertelt uit zichzelf iets in een groep - De leerling doet mee in een gesprek - De leerling helpt een ander Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling ziet dat een ander hulp nodig heeft - De leerling luistert naar het verhaal van een ander over wat hij meegemaakt heeft - De leerling weet hoe hij met een ander kan meeleven	- Kinderen weten dat je je beschaamd kunt voelen - Kinderen weten hoe je als een vriend kunt reageren op iemand die zich schaamt - Kinderen kunnen praten over 'schaamtevolle' situaties die ze hebben meegemaakt	De kinderen leren wat schaamte is en hoe je als een vriend kunt reageren wanneer iemand zich schaamt. In tweetallen delen ze ervaringen met schaamte en oefenen ze in rollenspellen hoe ze steunend kunnen reageren op ongemakkelijke situaties. Zo ontdekken ze dat schaamte een normaal gevoel is én hoe belangrijk het is om vriendelijk met elkaar om te gaan in zulke momenten.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
5	N.v.t.	Media les 1	Inlevingsvermogen: De leerling weet dat een ander zich anders kan voelen dan hijzelf Zelfinzicht:	- Kinderen weten dat non-verbale communicatie een grotere impact heeft dan verbale communicatie - Kinderen weten dat je met emoji's geschreven boodschappen kunt verduidelijken	De kinderen leren dat non-verbale communicatie vaak meer impact heeft dan woorden, en dat emoji's kunnen helpen om een boodschap duidelijker te maken. Ze doen een lichaamstaal-oefening, tekenen emoji's, kijken een video en ontwerpen hun eigen emoji. In duo's bespreken ze

			De leerling denkt na over hoe hij overkomt op een ander	Kinderen zijn zich er bewust van dat niet iedereen emoji's of geschreven boodschappen op dezelfde manier interpreteert	hoe emoji's en tekens in geschreven berichten verschillende betekenissen kunnen hebben. Zo worden ze zich bewust van hoe hun online communicatie overkomt.
5	n.v.t.	Media les 2	Kritisch denken: - De leerling kan uitleggen hoe hij een keuze heeft gemaakt - De leerling kan uitleggen waarom hij iets vindt. - De leerling bedenkt of informatie klopt. - De leerling vergelijkt zijn mening met die van een ander	- Kinderen denken na over wie of wat hun mening kan beïnvloeden - Kinderen denken na over het doel van reclames - Kinderen weten dat zij beïnvloed worden	De kinderen leren hoe media en reclame hun mening kunnen beïnvloeden. Ze doen een proef met twee schalen chips van hetzelfde merk, maar in verschillende verpakkingen, en ontdekken dat verpakking hun oordeel kan sturen. In groepjes bespreken ze hoe kledingkeuzes tot stand komen en brainstormen ze over wie of wat invloed heeft op hun voorkeuren. Zo worden ze zich bewust van de rol van media en omgeving bij het vormen van hun mening.
5	n.v.t.	Media les 3	Autonomie: - De leerling kiest wat hij zelf wil Kritisch denken: - De leerling kan uitleggen waarom hij iets vindt - De leerling bedenkt of informatie klopt	- Kinderen denken na over wie of wat hun mening kan beïnvloeden - Kinderen denken na over het doel van reclames - Kinderen weten dat zij beïnvloed worden	De kinderen leren wat influencers zijn en hoe ze via filmpjes op YouTube invloed kunnen uitoefenen. Ze bespreken of influencers geld verdienen met hun content en denken na over het verschil tussen reclame en sluikreclame. Door stellingen, gesprekken en groepjesopdrachten worden ze zich bewust van hoe hun mening gevormd wordt en leren ze kritisch kijken naar online content.

Groep 6

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
6	n.v.t.	Gouden Regel les 1	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Zelfinzicht: - De leerling denkt na over hoe hij overkomt op een ander	- Kinderen kennen de Gouden Regel - Kinderen weten dat ze ervoor kunnen kiezen de Gouden Regel te gebruiken - Kinderen weten dat hun gedrag reacties oproept bij een ander	De kinderen maken kennis met de Gouden Regel en ontdekken dat hun gedrag invloed heeft op hoe anderen reageren. Ze zingen een lied, brainstormen in groepjes over hoe de wereld en hun klas eruit zouden zien als iedereen de Gouden Regel toepast, en bekijken een video over vriendelijkheid. De les sluit af met een interactief reactiespel waarin ze op speelse wijze ervaren hoe actie en reactie samenhangen.
6	n.v.t.	Gouden Regel les 2	Veiligheidsbeleving: - De leerling laat merken dat hij zich veilig voelt bij leeftijdsgenoten Autonomie: - De leerling zegt wat hij ergens van vindt Kritisch denken: - De leerling kan uitleggen waarom hij iets vindt - De leerling vergelijkt zijn mening met die van een ander	- Kinderen leren het begrip 'vertrouwen' - Kinderen denken na over wat er nodig is om te kunnen vertrouwen en vertrouwd te worden - Kinderen oefenen het vertrouwen van elkaar en het betrouwbaar zijn - Kinderen weten wat het begrip 'vertrouwen' te maken heeft met de Gouden Regel	De kinderen leren wat vertrouwen is en hoe belangrijk het is om betrouwbaar te zijn. Ze bespreken stellingen, denken na over hun eigen rol in het opbouwen van vertrouwen en doen twee samenwerkingsopdrachten waarbij ze geblinddoekt op elkaar moeten vertrouwen. Zo ervaren ze hoe vertrouwen werkt in de praktijk en hoe dit bijdraagt aan een veilige en fijne groep.
6	N.v.t.	Gouden Regel les 3	Betrokkenheid: De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen Veiligheidsbeleving:	- De kinderen oefenen elkaar te vertrouwen - De kinderen denken na over de effecten van de Gouden Regel in de klas - De kinderen oefenen met samenwerken - De kinderen kennen de invloed van reclame	De kinderen denken na over vertrouwen, samenwerking en de kracht van reclame. Ze doen een vertrouwensspel met een blinddoek en bespreken hoe reclame invloed uitoefent op hun keuzes. In kleine groepjes ontwerpen en oefenen ze een kort toneelstukje als reclamefilmpje waarin

			- De leerling laat merken dat hij zich veilig voelt bij leeftijdsgenoten Kritisch denken: - De leerling kan uitleggen hoe hij een keuze heeft gemaakt		ze anderen overtuigen van het nut van de Gouden Regel.
6	n.v.t.	Gouden Regel les 4	Betrokkenheid: - De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen Initiatief: - De leerling vertelt aan een ander hoe de ander heeft gewerkt	- Kinderen kunnen samenwerken - Kinderen visualiseren de Gouden Regel	De kinderen maken samen een creatieve poster waarop de Gouden Regel zichtbaar wordt. Na een samenwerkingsspel ontwerpen ze in groepjes of als klas een werkstuk met de Gouden Regel. Ze bespreken vooraf aan welke eisen het eindresultaat moet voldoen en reflecteren na afloop op hun samenwerking. Ook starten ze met het verzamelen van Gouden Momentjes in de klas om positief gedrag zichtbaar te maken en te vieren.
6	n.v.t.	Gouden Regel les 5	Autonomie: - De leerling laat zien wie hij is Analytisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent	- Kinderen leren dat ze iedereen als een vriend kunnen behandelen, maar niet met iedereen bevriend hoeven te zijn - Kinderen denken na over wat echte vriendschap is	De kinderen denken na over wat echte vriendschap inhoudt en leren dat je niet met iedereen bevriend hoeft te zijn om vriendelijk te doen. Ze spelen een observatiespel, maken in groepjes een woordspin over 'gouden vriendschappen' en bespreken het verschil tussen iemand als vriend behandelen en echt bevriend zijn. Ook doen ze een klassenspel waarbij ze moeten samenwerken zonder los te laten, en ontdekken zo het belang van vriendelijkheid en samenwerking in de groep.
6	n.v.t.	Gouden Regel les 6	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen - De leerling weet hoe hij met een ander kan meeleven Flexibiliteit:	- Kinderen denken na over de Gouden Regel toepassen bij ruzies - Kinderen denken na over mogelijke oplossingen bij ruzies - Kinderen denken na over excuses aanbieden en vergeving schenken	De kinderen leren hoe ze ruzies kunnen oplossen door oprechte excuses aan te bieden en te vergeven. Ze bespreken eigen ervaringen, bekijken een video over sorry zeggen en oefenen klassikaal met het geven en beoordelen van verschillende reacties op een excuus. Tot slot schrijven ze op een briefje iets op wat ze zichzelf willen vergeven, en gooien dat weg als symbool voor loslaten.

			- De leerling kan zich over een emotie heen zetten Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij kan omgaan met dingen die hij niet kan veranderen		
--	--	--	---	--	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
6	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 1	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Impulsbeheersing: - De leerling denkt na voor hij iets doet - De leerling denkt na voor hij iets zegt	- Kinderen kennen de werking van spiegelneuronen in de hersenen - Kinderen zien in de praktijk wat spiegelneuronen kunnen doen - Kinderen weten dat je bewust kunt kiezen voor het gebruik van de Gouden Regel, ondanks de werking van de spiegelneuronen	De kinderen leren hoe spiegelneuronen werken en waarom het lastig kan zijn om rustig te blijven in een conflict. Ze bekijken een video over lachen, doen een groepsopdracht waarin ze hun gedrag moeten observeren, en oefenen met spiegelschrift om te ervaren hoe lastig het is om bewust iets anders te doen dan je reflex. Ze ontdekken dat ze, ondanks de automatische neiging om boos te reageren, bewust kunnen kiezen voor een vriendelijke reactie volgens de Gouden Regel.
6	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 2	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Impulsbeheersing: - De leerling denkt na voor hij iets doet - De leerling denkt na voor hij iets zegt Zelfinzicht: - De leerling denkt na over hoe hij overkomt op een ander	- Kinderen kennen het begrip respect - Kinderen weten wanneer je respect verdient - Kinderen weten dat de Gouden Regel gebruiken, ook inhoudt dat je iedereen met respect behandelt	De kinderen leren wat respect is en hoe je het kunt geven én verdienen. In groepjes brainstormen ze over het begrip en bespreken klassikaal hun ideeën. Met een rollenspel ervaren ze het verschil tussen vijandig en respectvol reageren. Daarna schrijven ze op post-its voorbeelden van respectvol gedrag op school en thuis, en plakken die op een gezamenlijke poster. Zo ontdekken ze dat respect tonen ook betekent dat je de Gouden Regel toepast, zelfs als de ander dat (nog) niet doet.

6	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 3	Autonomie: - De leerling laat merken wat hij ergens van vindt - De leerling zegt wat hij ergens van vindt - De leerling houdt aan zijn eigen mening vast Kritisch denken: - De leerling kan uitleggen waarom hij iets vindt - De leerling vergelijkt zijn mening met die van een ander	- Kinderen leren dat mensen van mening kunnen verschillen, maar dat je dan nog steeds respectvol met elkaar om kunt gaan - Kinderen leren een discussie te voeren en zich tegelijkertijd aan de Gouden Regel te houden	De kinderen leren hoe je respectvol omgaat met een verschil van mening. Na een video over discussiëren benoemen ze samen de kenmerken van een goede discussie. In groepjes bereiden ze een stelling voor en gaan daarover in gesprek met een andere groep. De klas observeert en reflecteert
6	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 4	Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Flexibiliteit: - De leerling weet wat hij moet doen bij een tegenvaller - De leerling kan zich over een emotie heen zetten Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij kan omgaan met dingen die hij niet kan veranderen	- Kinderen leren dat anderen hen niet boos maken, maar dat ze hier alleen zelf controle over hebben - Kinderen leren dat hun oordeel over gedrag of woorden van de ander bepaalt of zij boos worden of niet - Kinderen leren dat boosheid geen slecht gevoel is - Kinderen leren dat je de Gouden Regel moet blijven gebruiken, ook als je boos bent	De kinderen leren dat boosheid voortkomt uit hun eigen mening over een situatie, en dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor hun reactie. Via een rollenspel, stellingen en gespreksopdrachten ontdekken ze dat boosheid niet verkeerd is, maar dat het belangrijk is om die op een goede manier te uiten. Ze oefenen met het herkennen van boosheid en vullen individueel een werkblad in over situaties die hen boos maken.
6	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 5	Inlevingsvermogen: De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen Kritisch denken:	- Kinderen kennen het begrip 'macht' - Kinderen weten waarom mensen graag de macht hebben - Kinderen weten het mogelijke gevaar van macht	De kinderen leren wat macht is, waarom mensen graag macht willen en wat de gevaren ervan zijn. Via een klassikale opdracht ervaren ze hoe het voelt om de baas te zijn. In groepjes denken ze na over wie in hun leven macht heeft en bespreken ze of deze personen vooral aan zichzelf of aan

			De leerling kiest uit verschillende ideeën de oplossing die voor iedereen het beste is	Kinderen weten dat zij in hun leven ook te maken hebben met macht	anderen denken. Zo ontdekken ze dat macht positief of negatief gebruikt kan worden — en dat ook zij ermee te maken hebben.
6	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 6	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op Inlevingsvermogen - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen	- Kinderen weten dat mensen de neiging hebben macht naar zich toe te trekken - Kinderen weten hoe macht in de klas op een negatieve manier kan werken - Kinderen weten hoe ze kunnen reageren wanneer iemand over hem/haar roddelt	De kinderen leren dat roddelen vaak te maken heeft met macht en onzekerheid binnen een groep. In rollenspellen ervaren ze hoe het voelt om onderwerp van roddel te zijn en oefenen ze met een rustige, vriendelijke reactie die de impact van roddelen verkleint. Ze denken na over manieren om hun positie in de groep positief te versterken en sluiten af met een werkvorm waarin ze op een oprechte manier positief over elkaar praten.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
6	n.v.t.	Wij Samen les 1	Betrokkenheid: - De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen. - De leerling doet zijn best om een ander erbij te laten horen. Initiatief: - De leerling laat aan zijn groep zien wat hij heeft gemaakt.	De kinderen denken na over de positieve eigenschappen van hun groep	De kinderen denken na over de positieve eigenschappen van hun klas. Na een inleidend spel ontwerpen ze in groepjes een advertentie waarin ze hun klas zo aantrekkelijk mogelijk aanprijzen. Ze presenteren hun advertentie aan elkaar en delen klassikaal wat hun groep bijzonder maakt. Zo versterken ze het groepsgevoel en richten ze zich op wat goed gaat in de klas.
6	n.v.t.	Wij Samen les 2	Zelfinzicht: De leerling weet waar hij goed in is Analytisch denken:	- Kinderen kunnen hun eigen talenten benoemen - Kinderen kunnen talenten van klasgenoten benoemen	De kinderen ontdekken hun eigen talenten en die van klasgenoten. In groepjes bedenken ze talenten binnen verschillende thema's en vullen daarna individueel een werkblad in, waarbij ze elkaar complimenten geven over elkaars kwaliteiten. Tot

			De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent	Kinderen zien dat ze elkaar kunnen aanvullen	slot zoeken ze verschillen en overeenkomsten in talenten binnen hun groepje. Zo ervaren ze dat iedereen iets unieks bijdraagt aan de groep.
6	n.v.t.	Wij Samen les 3	Autonomie: - De leerling laat zien wie hij is Kritisch denken: - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent - De leerling herkent overeenkomsten tussen mensen die hij kent	De kinderen weten dat je altijd wel iets gemeen hebt met een ander	De kinderen ervaren dat ze altijd wel iets gemeen hebben met anderen, ook als ze van elkaar verschillen. Na een creatieve tekenopdracht doen ze de oefening 'over de streep', waarbij ze laten zien of een stelling op hen van toepassing is. Zo ontdekken ze op een speelse en respectvolle manier overeenkomsten binnen de groep en versterken ze het onderlinge begrip en groepsgevoel.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
6	n.v.t.	Identiteit les 1	Autonomie: - De leerling laat zien wie hij is Zelfinzicht: - De leerling weet waar hij goed in is - De leerling weet waar hij minder goed in is	- Kinderen weten dat ieder mens zowel positieve als negatieve eigenschappen heeft - Kinderen denken na over wat perfect zijn is - Kinderen weten dat niemand perfect kan zijn en leren dat perfectie niets heeft te maken met hoe waardevol ze zijn. - Kinderen weten dat mensen zich in de media vaak perfect willen voordoen	De kinderen denken na over het idee van perfectie en leren dat iedereen zowel positieve als negatieve eigenschappen heeft. In tweetallen en groepjes maken ze lijstjes over eigenschappen van een perfecte vriend en van beroemdheden. Daarna schrijven ze individueel hun eigen eigenschappen op en bespreken hoe sociale media een vertekend beeld kunnen geven. Zo ontdekken ze dat niemand perfect is, maar dat iedereen waardevol is zoals hij of zij is.
6	n.v.t.	Identiteit les 2	Autonomie: De leerling laat zien wie hij is	- Kinderen denken na over waar zij waarde aan hechten - Kinderen leren dat een ander niet hun eigenwaarde bepaalt	De kinderen denken na over waar ze zelf waarde aan hechten en ontdekken dat hun eigenwaarde niet afhankelijk is van de mening van anderen. Na een klassikale oefening over een persoonlijk voorwerp en het voorlezen van een prentenboek, tekenen of schrijven ze hoe zij zichzelf zien. Zo

					ervaren ze dat iedereen uniek en onbetaalbaar is, precies zoals hij of zij is.
--	--	--	--	--	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
6	n.v.t.	Gevoelens les 1	Inlevingsvermogen: De leerling herkent basisemoties van de ander	- Kinderen leren gevoelens uit te beelden met lichaamshouding en mimiek - Kinderen leren gevoelens bij anderen te herkennen aan de lichaamshouding en mimiek	De kinderen leren gevoelens uit te beelden en te herkennen aan lichaamshouding en mimiek. In groepjes bedenken ze een kort verhaal en beelden dit uit met tableau vivants: stilstaande scènes waarin emoties zichtbaar worden. De andere kinderen observeren en raden welke gevoelens worden uitgebeeld. Zo oefenen ze op een speelse manier met het herkennen en uitdrukken van emoties.
6	n.v.t.	Gevoelens les 2	Inlevingsvermogen - De leerling begrijpt dat zijn acties gevolgen kunnen hebben voor anderen - De leerling weet hoe hij met een ander kan meeleven Kritisch denken - De leerling kan uitleggen waarom hij iets vindt - De leerling vergelijkt zijn mening met die van een ander	- Kinderen kennen het begrip 'discriminatie' - Kinderen weten wat de Gouden Regel kan doen tegen discriminatie	De kinderen leren wat discriminatie is en welke gevoelens het kan oproepen. Ze bekijken video's, bespreken stellingen en bedenken in tweetallen voorbeelden van discriminatie. Tot slot schrijven ze op wat zij zelf buiten school kunnen doen om het goede voorbeeld te geven en plakken dit op een groot vel. Zo ontdekken ze hoe de Gouden Regel helpt om discriminatie tegen te gaan.
6	n.v.t.	Gevoelens les 3	Autonomie: De leerling laat merken wat hij ergens van vindt	Kinderen weten dat gevoelens van invloed zijn op stemgebruik en lichaamstaal	De kinderen leren hoe gevoelens hun stemgebruik en lichaamstaal beïnvloeden en hoe dit invloed heeft op hoe een boodschap overkomt. In een kring en in rollenspellen oefenen ze hoe ze op een

			- De leerling zegt wat hij ergens van vindt - De leerling kiest wat hij zelf wil - De leerling komt voor zichzelf op - De leerling houdt aan zijn eigen mening vast - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil Zelfinzicht: - De leerling weet wat hij wel en niet fijn vindt - De leerling denkt na over hoe hij overkomt op een ander	- Kinderen weten dat stemgebruik en lichaamstaal van invloed zijn op hoe een boodschap overkomt - Kinderen kunnen op een rustige, vriendelijk en duidelijke manier aangeven dat ze iets niet willen	rustige, vriendelijke en duidelijke manier 'nee' kunnen zeggen. Zo leren ze hun grenzen aan te geven zonder dat emoties de overhand nemen.
--	--	--	--	--	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
6	n.v.t.	Media les 1	Kritisch denken: De leerling kan uitleggen waarom hij iets vindt	- Kinderen ontdekken dat de mobiele telefoon nog niet zo lang onderdeel is van de maatschappij - Kinderen weten wat social media is en welke platformen er zijn - Kinderen denken na over het gebruik van de Gouden Regel op Whatsapp	De kinderen leren over de opkomst van de mobiele telefoon en social media, en denken na over hun eigen gedrag op WhatsApp. Na een video en klassikaal gesprek over het verleden van de mobiele telefoon, bespreken ze in groepjes verschillende socialmediaplatforms. Vervolgens reageren ze op stellingen over WhatsApp en koppelen hun mening aan de Gouden Regel. Zo ontdekken ze hoe je ook online respectvol met elkaar kunt omgaan.
6	n.v.t.	Media les 2	Betrokkenheid: De leerling doet zijn best om een ander erbij te laten horen Inlevingsvermogen:	- De kinderen weten dat je ook online de Gouden Regel kunt gebruiken - De kinderen maken samen afspraken over hoe ze zich gedragen op Whatsapp	De kinderen denken na over hun gedrag op WhatsApp en hoe ze daar de Gouden Regel kunnen toepassen. Ze schrijven individueel afspraken op en maken in groepjes een DO- en DON'T-poster met gedragsregels voor online communicatie. Na

			- De leerling doet aardig tegen een ander Zelfinzicht: - De leerling weet wat hij wel en niet fijn vindt Kritisch denken: - De leerling kiest uit verschillende ideeën de oplossing die voor iedereen het beste is		klassikale discussie stellen ze met elkaar drie gezamenlijke afspraken op die zichtbaar worden opgehangen. Zo leren ze samen verantwoordelijk te zijn voor een respectvolle online omgang.
--	--	--	--	--	--

Groep 7

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
7	n.v.t.	Gouden Regel les 1	Betrokkenheid: - De leerling is geïnteresseerd in wat anderen vertellen - De leerling zet zich in om de ander erbij te betrekken Initiatief: - De leerling stelt uit zichzelf vragen aan een ander - De leerling begint een praatje met iemand anders Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander	- Kinderen kennen de Gouden Regel - Kinderen weten het verschil tussen een klas met de Gouden Regel en een klas zonder de Gouden Regel	De kinderen herhalen de Gouden Regel en denken na over het verschil tussen een klas met en zonder deze regel. Ze luisteren naar en zingen een lied over de Gouden Regel, bespreken hoe ze zelf behandeld willen worden, tekenen twee verschillende klassituaties en leren elkaar beter kennen via gesprekskaartjes. Zo ervaren ze hoe belangrijk het is om als een vriend tegen iedereen te doen.

7		Gouden Regel les 2	Betrokkenheid: - De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen - De leerling werkt geconcentreerd samen Initiatief: - De leerling stelt voor wat hij met anderen kan gaan doen - De leerling vertelt aan een ander hoe de ander heeft gewerkt en wat hij daarvan vindt Inlevingsvermogen: - De leerling houdt rekening met de mening van een ander	- De kinderen kennen het begrip 'cultuur' en weten dat iedere cultuur zijn eigen gewoontes en regels heeft - Kinderen denken na of de Gouden Regel een alomvattende regel is - Kinderen bedenken een fantasieland, waarvoor de wetten tijdens de volgende les worden bepaald	De kinderen leren wat cultuur is en ontdekken dat elke cultuur eigen gewoonten en regels heeft. Ze bedenken in tweetallen een fantasieland met bijpassende gebruiken, taal, klimaat en een vlag. Zo denken ze na over of de Gouden Regel ook in hun land zou gelden — en vormen ze de basis voor de volgende les over wetten.
7	n.v.t.	Gouden Regel les 3	Betrokkenheid: - De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen - De leerling werkt geconcentreerd samen Initiatief: - De leerling stelt voor wat hij met anderen kan gaan doen Kritisch denken: - De leerling onderbouwt zijn mening met argumenten - De leerling vergelijkt zijn mening met die van een ander	- Kinderen denken na over het belang van de Gouden Regel - De kinderen kunnen samenwerken - De klas staat achter de Gouden Regel	De kinderen bedenken wetten voor hun eerder gemaakte fantasieland en denken na over de kracht van de Gouden Regel. Via een samenwerkingsspel ervaren ze het belang van duidelijke communicatie en vertrouwen. Tot slot schrijven ze een wetsvoorstel om de Gouden Regel in hun klas in te voeren — of geven aan waarom ze dit juist niet willen.

7	n.v.t.	Gouden Regel les 4	Initiatief: - De leerling geeft de ander een compliment Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander - De leerling houdt rekening met wat een ander vindt en voelt Impulsbeheersing: - De leerling denkt na voor hij iets zegt Zelfinzicht: - De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen	- Kinderen kunnen iets positiefs zeggen over ieder kind in de klas - Kinderen houden rekening met elkaar - Kinderen denken na over wat je wel en niet tegen iemand kunt zeggen - Kinderen kennen het verschil tussen feedback en kritiek	De kinderen leren het verschil tussen feedback en kritiek en oefenen met het geven van positieve opmerkingen aan klasgenoten. Door spelletjes, stellingen en het herschrijven van opmerkingen ontdekken ze hoe belangrijk het is om rekening te houden met de ander. Zo versterken ze de klasband en oefenen ze in het geven van opbouwende feedback.
7	n.v.t.	Gouden Regel les 5	Autonomie: - De leerling legt uit waarom hij iets vindt Zelfinzicht: - De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen Kritisch denken: - De leerling bedenkt of informatie klopt	- Kinderen leren dat ze iedereen als een vriend kunnen behandelen, maar niet met iedereen bevriend hoeven te zijn - Kinderen denken na over wat echte vriendschap is	De kinderen denken na over wat echte vriendschap is en ontdekken dat je iedereen vriendelijk kunt behandelen, ook als je niet met iedereen bevriend bent. Ze doen spelletjes, verzamelen kenmerken van een 'gouden vriendschap' en bespreken waarom we soms vrienden willen zijn met mensen die ons niet echt accepteren. Zo leren ze het verschil tussen vriendschap en vriendelijk zijn volgens de Gouden Regel.
7	n.v.t.	Gouden Regel les 6	Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem - De leerling bedenkt verrassende ideeën - De leerling pakt een probleem op een nieuwe manier aan Analytisch denken:	- Kinderen weten dat gelijkwaardigheid een basiswaarde is van de Nederlandse samenleving - Kinderen kennen het verschil tussen gelijkheid en gelijkwaardigheid - Kinderen weten dat gelijkwaardigheid en diversiteit wordt beschermd in de grondwet - Kinderen weten waarom het belangrijk is dat iedereen gelijkwaardig is, maar niet gelijk	De kinderen leren het verschil tussen gelijkheid en gelijkwaardigheid. Ze ontdekken dat iedereen evenveel waard is, maar niet hetzelfde nodig heeft om mee te kunnen doen. Aan de hand van voorbeelden en opdrachten denken ze na over eerlijke behandeling in de klas en de samenleving, en hoe dit past bij de Gouden Regel.

			De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent		
--	--	--	--	--	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
7	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 1	Welbevinden: - De leerling laat merken hoe hij zich voelt Autonomie: - De leerling laat merken wat hij ergens van vindt - De leerling zegt wat hij ergens van vindt - De leerling legt uit waarom hij iets vindt - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil - De leerling komt voor zichzelf op Flexibiliteit: - De leerling weet wat hij moet doen bij een tegenvaller - De leerling gaat overleggen als een ander iets anders wil dan hij Zelfinzicht: - De leerling weet wat zijn grenzen zijn	- Kinderen weten dat de Gouden Regel niet betekent dat je alles maar goed moet vinden; je mag je grenzen aangeven en 'nee' zeggen - Kinderen weten wat feedback betekent - Kinderen kennen het FGO- model (feit, gevoel, oplossing) - Kinderen kunnen het FGO- model toepassen in een rollenspel - Kinderen weten dat feedback geven volgens FGO een conflict kan voorkomen doordat je duidelijkheid geeft	De kinderen leren dat de Gouden Regel niet betekent dat je alles moet accepteren, maar dat je op een vriendelijke manier je grenzen mag aangeven. Ze oefenen met het FGO-model (Feit, Gevoel, Oplossing) en leren hoe ze hiermee op een duidelijke en respectvolle manier feedback kunnen geven. Zo ontdekken ze hoe goede communicatie helpt om conflicten te voorkomen.

			Creatief denken: De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem		
7	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 2	Zelfinzicht: - De leerling accepteert de dingen die hij niet kan veranderen Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem - De leerling bedenkt verrassende ideeën - De leerling pakt een probleem op een nieuwe manier aan - De leerling komt in gesprek met anderen op nieuwe ideeën	- Kinderen leren het begrip ‘omdenken’ - Kinderen oefenen in creatief denken - Kinderen weten dat je een probleem of situatie soms moet accepteren en vanuit daar op zoek moet gaan naar nieuwe mogelijkheden - Kinderen leren dat omdenken kan helpen wanneer ze een conflict hebben	De kinderen leren wat omdenken is en hoe het kan helpen bij het oplossen van conflicten. Door middel van creatieve oefeningen en rollenspellen ontdekken ze hoe je een situatie kunt accepteren en er op een andere manier naar kunt kijken. Zo leren ze problemen om te buigen naar nieuwe mogelijkheden, in plaats van te blijven hangen in frustratie.
7	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 3	Initiatief: - De leerling stelt voor wat hij met anderen kan gaan doen Impulsbeheersing: - De leerling laat een conflict eerst rusten voor hij een oplossing gaat zoeken Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem - De leerling bedenkt verrassende ideeën	- Kinderen leren dat je vooral ziet waar je je aandacht op richt - Kinderen weten dat het in de klas belangrijk is om te richten op het positieve en op mogelijkheden - Kinderen leren dat het bij conflicten goed is om te richten op mogelijkheden in plaats van op het probleem	De kinderen leren dat waar je je op richt, bepaalt wat je ziet — ook in conflicten. Ze ontdekken dat het helpt om te focussen op mogelijkheden in plaats van problemen. Via een video, spelletjes en de ‘ja en’-oefening ervaren ze hoe positief denken en reageren helpt om samen tot oplossingen te komen.

			De leerling pakt een probleem op een nieuwe manier aan		
7	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 4	Zelfinzicht: - De leerling leert van tips en fouten Creatief denken: - De leerling pakt een probleem op een nieuwe manier aan	- Kinderen dat ervaringen met bepaalde zaken of situaties hun gedachten en gevoelens bepalen - Kinderen leren dat je gedachten van invloed zijn op je gedrag - Kinderen leren dat je kunt leren om positief te denken - Kinderen leren dat positief denken kan helpen om conflicten op te lossen en mogelijkheden te zien	De kinderen leren wat een fixed en growth mindset is, en dat hun gedachten invloed hebben op hoe ze zich voelen en gedragen. Ze ontdekken dat positief denken helpt om conflicten op te lossen en nieuwe mogelijkheden te zien. Via gesprekken, oefeningen en een spel met gedachten bij situaties oefenen ze in het herkennen en vervangen van negatieve gedachten — en ontdekken ze dat ook positief denken te oefenen is.
7	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 5	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op Inlevingsvermogen: - De leerling voelt aan wat foute grapjes zijn en stemt zijn gedrag hierop af - De leerling herkent emoties van de ander en houdt daar rekening mee. Flexibiliteit: - De leerling kan zich over een emotie heen zetten Zelfinzicht:	- Kinderen weten wat uitlachen is - Kinderen weten dat wat de ene persoon een leuk grapje vindt, door iemand anders als kwetsend ervaren kan worden - Kinderen weten dat een rustige en vriendelijke reactie kan helpen wanneer iemand een kwetsende opmerking of grapje maakt	De kinderen leren het verschil tussen lachen en uitlachen, en dat een grapje voor de één grappig kan zijn, maar voor de ander kwetsend. Aan de hand van stellingen bespreken ze hun mening en in rollenspellen oefenen ze hoe je op een rustige en vriendelijke manier kunt reageren op vervelende grapjes. Zo ontdekken ze hoe de Gouden Regel helpt om de sfeer in de klas prettig te houden.

			- De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen - De leerling weet hoe hij kan omgaan met wat anderen tegen hem zeggen		
7	n.v.t.	Conflicten Hanteren les 6	Betrokkenheid: - De leerling zet zijn kwaliteiten en talenten in voor de ander - De leerling zet zich in om de ander erbij te betrekken Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen een ander Zelfinzicht: - De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen	- Kinderen weten dat je een verschil kunt maken met je gedrag - Kinderen weten wat zij gaan bijdragen aan de sfeer in de klas - Kinderen benoemen wat zij gaan bijdragen aan deze wereld	De kinderen zien in een video hoe een jongen door vriendelijkheid een groot verschil maakt. Ze bespreken wat zijn gedrag teweegbracht en denken na over hun eigen bijdrage aan de sfeer in de klas en de wereld. Door middel van schrijfp opdrachten en een klassikale presentatie bedenken en delen ze hun eigen daad van vriendelijkheid.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
7	n.v.t.	Wij samen les 1	Betrokkenheid: - De leerling zet zijn kwaliteiten en talenten in voor de ander - De leerling zet zich in om de ander erbij te betrekken	- Kinderen denken na over wat zij de ideale klas vinden - Kinderen denken na over de kenmerken van hun eigen klas - Kinderen denken na over hun eigen bijdrage aan de gang van zaken in de klas	De kinderen denken na over hoe hun ideale klas eruit ziet en wat zij zelf kunnen bijdragen aan een positieve sfeer. In groepjes maken ze posters met hun visie op een fijne klas en schrijven individueel op wat zij daaraan willen bijdragen. Zo wordt zichtbaar hoe ieder kind invloed heeft op het groepsgevoel.

			Inlevingsvermogen: De leerling doet aardig tegen een ander		
7	n.v.t.	Wij Samen les 2	Betrokkenheid: - De leerling zet zich in om de ander erbij te betrekken Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Initiatief: - De leerling helpt uit zichzelf een ander die hulp nodig heeft - De leerling komt voor een ander op Autonomie: - De leerling laat merken wat hij ergens van vindt Creatief denken: - De leerling verzint nieuwe oplossingen bij een probleem Kritisch denken: - De leerling bedenkt of informatie klopt	- Kinderen kennen de begrippen discriminatie en racisme en weten het verschil - Kinderen weten dat er grenzen zitten aan de vrijheid van meningsuiting - Kinderen weten dat de grondwet beschermt tegen racisme en discriminatie - Kinderen weten wat zij kunnen doen wanneer zij te maken hebben met racisme en/of discriminatie	De kinderen leren het verschil tussen discriminatie en racisme en ontdekken dat racisme gericht is op etnische afkomst. Ze bekijken een video over Martin Luther King en bespreken hoe onrecht gevoelens kan oproepen. In groepjes bedenken ze manieren waarop zij zelf kunnen bijdragen aan het tegengaan van racisme en discriminatie, bijvoorbeeld door het goede voorbeeld te geven of in gesprek te gaan met anderen.
7	n.v.t.	Wij Samen les 3	Betrokkenheid: De leerling is geïnteresseerd in wat anderen vertellen Inlevingsvermogen:	- Kinderen kennen elkaar - Kinderen kennen de verschillen en overeenkomsten tussen zichzelf en medeleerlingen	De kinderen leren elkaar beter kennen door persoonlijke voorwerpen en kenmerkende eigenschappen te delen. Ze raden van wie de meegebrachte voorwerpen zijn en doen een spel met briefjes waarop iets over henzelf staat. Zo ontdekken ze overeenkomsten en verschillen, en

			De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent		ervaren ze hoe onderlinge kennis bijdraagt aan een hechte, respectvolle groep.
--	--	--	--	--	--

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
7	n.v.t.	Identiteit les 1	Autonomie: - De leerling is zichzelf - De leerling kiest wat hij zelf wil Zelfinzicht: - De leerling weet waar hij goed in is - De leerling weet waar hij minder goed in is - De leerling weet hoe hij kan omgaan met wat anderen tegen hem zeggen	Kinderen denken na over wat maakt wie ze zijn	De kinderen denken na over wie ze zijn en wat hen uniek maakt. Ze luisteren naar een verhaal over een schildpad, schrijven op wat hen zichzelf maakt en bespreken dit in tweetallen en klassikaal. Vervolgens denken ze na over de invloed van social media en meningen van anderen op hun zelfbeeld. Tot slot doen ze een raadspel waarbij leerlingen vragen stellen om te ontdekken welke klasgenoot iemand in gedachten heeft. Zo ontdekken ze dat hun waarde niet afhangt van uiterlijk, prestaties of meningen van anderen.
7	n.v.t.	Identiteit les 2	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Initiatief: - De leerling geeft de ander een compliment Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij kan omgaan met wat anderen tegen hem zeggen	- Kinderen leren dat ze een keuze hebben om gemene opmerkingen binnen te laten komen of van zich af te laten glijden - Kinderen leren dat de mening van anderen geen invloed heeft op hoe waardevol je bent	De kinderen leren dat ze kunnen kiezen hoe ze omgaan met negatieve opmerkingen. Ze luisteren naar een verhaal en bespreken het effect van woorden. In een schrijfopdracht noteren ze vervelende opmerkingen die ze van zich af mogen laten glijden en in een tweede opdracht geven ze elkaar complimenten op post-its. Een klassikale demonstratie en een actief spel helpen hen beseffen dat de mening van anderen niets afdoet aan hun waarde.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
7	n.v.t.	Gevoelens les 1	Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij zich voelt - De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen Analytisch denken: - De leerling begrijpt hoe dingen met elkaar te maken hebben	Kinderen kennen het 5x G model: gebeurtenis - gedachte - gevoel - gedrag - gevolg	De kinderen maken kennis met het 5G-model: gebeurtenis, gedachte, gevoel, gedrag en gevolg. Ze analyseren situaties en oefenen in groepjes met het bedenken en uitspelen van rollenspellen, waarbij hetzelfde gedrag voortkomt uit verschillende gedachten en gevoelens. Zo ontdekken ze hoe hun reactie beïnvloed wordt door wat ze denken, en hoe het gebruik van helpende gedachten kan bijdragen aan een positiever gevolg.
7	n.v.t.	Gevoelens les 2	Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij zich voelt Analytisch denken: - De leerling begrijpt hoe dingen met elkaar te maken hebben - De leerling kan in stapjes uitleggen	- Kinderen leren dat naast gedachten ook kennis, ervaring en je eigen mening van invloed zijn op je gevoelens. - Kinderen leren dat gevoelens van invloed zijn op gedrag	De kinderen leren dat niet alleen gedachten, maar ook kennis, ervaringen en meningen invloed hebben op hun gevoelens en gedrag. Ze analyseren situaties in tweetallen en vullen in groepjes een werkblad in bij een video. Daarna werken ze individueel aan een opdracht waarin ze hun eigen ervaringen en overtuigingen onderzoeken. Zo verdiepen ze hun inzicht in het 5G-model en de factoren die hun reactie op situaties beïnvloeden.
7	N.v.t.	Gevoelens les 3	Inlevingsvermogen: - De leerling herkent emoties van de ander en houdt daar rekening mee - De leerling begrijpt hoe een ander zich voelt Zelfinzicht: - De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen	- Kinderen kennen de basisgevoelens angst, blijdschap, walging, boosheid, verdriet en verbazing - Kinderen weten dat een gevoel door spiegelneuronen invloed heeft op de gevoelens en dus het gedrag van een ander - Kinderen weten dat de Gouden Regel bij ieder gevoel gebruikt kan worden	De kinderen leren de zes basisgevoelens herkennen. Ze bekijken een video over gezichtsuitdrukkingen, doen een bewegingsopdracht waarbij ze hun gevoel uitbeelden en zoeken klasgenoten met hetzelfde gevoel. In groepjes vullen ze twee werkbladen in: één waarin de Gouden Regel wordt toegepast in een situatie, en één waarin dat niet gebeurt. Zo ontdekken ze hoe gevoelens invloed hebben op gedrag en op de reactie van anderen.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
7	n.v.t.	Media les 1	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op Impulsbeheersing: - De leerling denkt na voor hij iets doet - De leerling laat een conflict eerst rusten voor hij een oplossing gaat zoeken - De leerling houdt zich aan de regels Zelfinzicht: - De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen - De leerling weet hoe hij kan omgaan met wat anderen tegen hem zeggen	- Kinderen weten wanneer er sprake is van pesten en wanneer niet - Kinderen weten de mogelijke schadelijke gevolgen van gepest worden - Kinderen weten dat je de Gouden Regel ook online kunt gebruiken - Kinderen weten hoe je kunt reageren op negatieve online berichten	De kinderen leren wat cyberpesten is en hoe ze hier op een goede manier mee om kunnen gaan. Na een rollenspel bespreken ze wanneer iets pesten is en welke impact dit kan hebben. In groepjes denken ze na over online gedrag, praten over eigen ervaringen en oefenen met het geven van rustige, vriendelijke reacties op negatieve berichten. Zo ontdekken ze dat de Gouden Regel ook online werkt.
7	N.v.t.	Media les 2	Impulsbeheersing: - De leerling denkt na voor hij iets doet Zelfinzicht: - De leerling weet wat zijn grenzen zijn	- Kinderen weten wat privacy betekent - Kinderen leren bewuste keuzes te maken in wat je wel of niet online deelt - Kinderen weten de verschillende opties die je hebt als je informatie online deelt	De kinderen leren wat privacy is en hoe ze bewust keuzes kunnen maken over wat ze online delen. Na het bekijken van een video en een klassikaal gesprek over het begrip privacy, stemmen ze met gekleurde briefjes over welke informatie ze met wie zouden delen. Vervolgens vullen ze individueel

			Kritisch denken: De leerling kan uitleggen hoe hij een keuze heeft gemaakt		een werkblad in over hun eigen online deelgedrag. Zo ontwikkelen ze inzicht in het beschermen van hun persoonlijke informatie.
7	n.v.t.	Media les 3	Kritisch denken: - De leerling bedenkt of informatie klopt - De leerling vergelijkt zijn mening met die van een ander - De leerling stelt kritische vragen	- Kinderen zien wat de Gouden Regel concreet in kan houden - Kinderen leren dat mediaberichten subjectief kunnen zijn en een mening kunnen geven - Kinderen leren dat mediaberichten vooroordelen of rolpatronen kunnen bevestigen of versterken	De kinderen leren dat mediaberichten subjectief kunnen zijn en invloed hebben op meningen, vooroordelen en rolpatronen. In groepjes bespreken ze meegebrachte nieuwsberichten en onderzoeken of deze objectief zijn. Daarna maken ze samen een eigen krantenpagina met nieuwsberichten waarin de Gouden Regel zichtbaar wordt toegepast. Zo ervaren ze hoe media sturing kan geven aan beeldvorming en hoe je daar bewust mee om kunt gaan.

Groep 8

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
8	n.v.t	Algemeen les 1	Betrokkenheid: - De leerling blijft proberen om contact te maken - De leerling is geïnteresseerd in wat anderen vertellen - De leerling zet zich in om de ander erbij te betrekken Veiligheidsbeleving: - De leerling hoort erbij in de groep Initiatief:	- Kinderen kunnen non-verbaal communiceren en samenwerken - Kinderen weten dat iedereen erbij hoort - Kinderen leren elkaar kennen	De kinderen ervaren hoe belangrijk samenwerken en erbij horen is. Ze doen een non-verbaal spel met gekleurde stickers en bespreken hoe het voelt om buiten een groepje te vallen. Daarna proberen ze te raden van wie meegebrachte voorwerpen zijn en leren ze elkaar beter kennen. Zo ontstaat meer verbondenheid binnen de groep.

			- De leerling vertelt of toont uit zichzelf iets in de groep Analytisch denken: - De leerling herkent overeenkomsten tussen mensen die hij kent		
8	n.v.t.	Algemeen les 2	Betrokkenheid: - De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen - De leerling zet zijn kwaliteiten en talenten in voor de ander - De leerling zet zich in om de ander erbij te betrekken Zelfinzicht: - De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen Analytisch denken: - De leerling begrijpt hoe dingen met elkaar te maken hebben	- Leerlingen kennen het begrip 'rolmodel' - Leerlingen weten welke rolmodellen zij hebben en dat ze zelf ook een rolmodel kunnen zijn - Leerlingen weten hoe zij een kritische houding kunnen aannemen ten aanzien van rolmodellen en de invloed die op hen uitgeoefend wordt - Leerlingen zijn zich bewust van de voorbeeldfunctie die zij hebben voor de andere klassen nu zij in groep 8 zitten - Leerlingen weten welke groepsnormen- en waarden zij belangrijk vinden - Leerlingen denken na over welk voorbeeld zij willen zijn voor de jongere kinderen van de school	De kinderen leren wat een rolmodel is en dat zij zelf ook een voorbeeldfunctie hebben binnen de school. Ze denken na over hun eigen rolmodellen, bespreken de invloed van sociale media en maken in groepjes een moodboard over welk voorbeeld zij willen zijn voor jongere leerlingen. Zo worden ze zich bewust van hun gedrag en de impact daarvan op anderen.
8	n.v.t.	Algemeen les 3	Betrokkenheid: De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen Zelfinzicht:	- De kinderen leren de Gouden Regel - De kinderen leren dat elke actie van henzelf een reactie oproept bij een ander - De kinderen leren dat een actie van henzelf een kettingreactie teweeg kan brengen	De kinderen leren dat hun gedrag invloed heeft op anderen en dat elke actie een reactie uitlokt. Aan de hand van een kettingreactie ervaren ze hoe hun gedrag positieve of negatieve gevolgen kan hebben. Ze ontdekken dat het gebruiken van de Gouden Regel een positieve kettingreactie op gang kan brengen, zowel in de klas als daarbuiten.

			De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen		
8	n.v.t.	Algemeen les 4	Initiatief: - De leerling vertelt of toont uit zichzelf iets in een groep - De leerling stelt voor wat hij met anderen kan gaan doen Zelfinzicht: - De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen Creatief denken: - De leerling bedenkt verrassende ideeën - De leerling komt in gesprek met anderen op nieuwe ideeën Analytisch denken: - De leerling begrijpt hoe dingen met elkaar te maken hebben	- Kinderen zien de mogelijke impact van (social) media - Kinderen weten dat (social) media mensen kan beïnvloeden - Kinderen weten wat de term 'viral' gaan betekent en hoe dit werkt - Kinderen proberen samen met klasgenoten een rage te ontketenen in de school - Kinderen zijn gemotiveerd om samen te werken aan hetzelfde doel - Kinderen werken aan een positieve en enthousiaste sfeer in de klas en de school door een opdracht met een gezamenlijk en positief doel	De kinderen leren wat 'viral gaan' betekent en hoe (social) media invloed kan hebben. Ze onderzoeken waarom sommige filmpjes of ideeën zich razendsnel verspreiden en werken in groepjes aan een eigen rage of activiteit die ze op school willen laten 'viral gaan'. Zo oefenen ze met samenwerken, creatief denken en het positief beïnvloeden van hun omgeving.
8	n.v.t.	Algemeen les 5	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie Initiatief: - De leerling helpt uit zichzelf een ander die hulp nodig heeft Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op	- Kinderen weten wat de definitie van pesten is - Kinderen weten dat zij verschil kunnen maken met hun gedrag - Kinderen hebben inzicht in het effect van een rustige en vriendelijke reactie in een conflict - Kinderen zijn zich bewust van het effect van lichaamstaal, mimiek en intonatie	De kinderen leren wat pesten precies is en dat hun gedrag verschil kan maken. Ze oefenen met het herkennen van pestgedrag en ontdekken hoe lichaamstaal, stemgebruik en een rustige reactie impact hebben. Via rollenspellen en positieve opdrachten ervaren ze hoe ze op een behulpzame manier kunnen reageren en opkomen voor anderen, zonder zelf vijandig te worden.

			Inlevingsvermogen: • De leerling doet aardig tegen een ander • De leerling ziet dat een ander hulp nodig heeft Zelfinzicht: • De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen	• Kinderen weten wat ze kunnen doen als ze merken dat iemand anders gepest of geplaagd wordt	
8	n.v.t.	Algemeen les 6	Autonomie: • De leerling is zichzelf Zelfinzicht: • De leerling weet waar hij goed in is • De leerling weet waar hij minder goed in is	• Kinderen weten dat ze in de puberteit veel verschillende en verwarrende gevoelens kunnen gaan ervaren en dat dit normaal is • Kinderen weten dat ze kwaliteiten bezitten en dat ze die verder gaan ontwikkelen in de puberteit • Kinderen weten dat ze een schat zijn!	De kinderen leren dat de puberteit een periode is vol veranderingen en gevoelens, en dat dit heel normaal is. Ze staan stil bij hun eigen kwaliteiten en ontdekken dat ze die verder kunnen ontwikkelen. Met een zelfgemaakte schatkaart verbeelden ze welke talenten ze in de toekomst willen laten groeien — en dat de echte schat die ze vinden, henzelf is.
8	n.v.t.	Algemeen les 7	Inlevingsvermogen: • De leerling herkent emoties van de ander en houdt daar rekening mee • De leerling luistert naar het verhaal van een ander over wat hij meegemaakt heeft • De leerling begrijpt hoe een ander zich voelt • De leerling leeft met de ander mee Zelfinzicht: • De leerling weet hoe hij zich voelt	• Kinderen leren dat verdriet een gevoel is dat hoort bij 'mens-zijn' • Kinderen leren dat het helpend kan zijn om verdriet te delen met anderen • Kinderen leren dat het goed is om verdriet te uiten en dat dit op verschillende manieren kan	De kinderen leren dat verdriet een normaal gevoel is dat bij het leven hoort. Ze ontdekken dat het oplucht om verdriet te delen, ook al is het soms lastig. Door middel van gesprekken, briefjes en een creatieve opdracht ervaren ze dat je gevoelens op verschillende manieren kunt uiten — en dat verdriet er mag zijn.

8	n.v.t.	Algemeen les 8	Inlevingsvermogen: - De leerling herkent emoties van de ander en houdt daar rekening mee Zelfinzicht: - De leerling weet hoe hij zich voelt	Kinderen leren dat gevoelens zinvol zijn	De kinderen leren dat alle gevoelens – ook verdriet, boosheid en angst – een functie hebben. In groepjes denken ze na over het nut van emoties en wat er zou gebeuren als bepaalde gevoelens er niet meer zouden zijn. Door gesprekken, opdrachten en een spel ontdekken ze dat álle emoties waardevol zijn en bijdragen aan wie je bent.
---	--------	----------------	---	--	---

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
8	n.v.t.	Specifiek les 1	Initiatief: - De leerling geeft de ander een compliment Inlevingsvermogen: - De leerling doet aardig tegen de ander Zelfinzicht: - De leerling weet waar hij goed in is	- Kinderen weten dat ze unieke eigenschappen te bieden hebben aan hun nieuwe klas - Kinderen kunnen benoemen wat een ander bijzonder maakt	De kinderen staan stil bij hun overstap naar de middelbare school en ontdekken welke positieve eigenschappen en talenten zij meebrengen. Ze schrijven op wat hen bijzonder maakt en krijgen complimenten van klasgenoten. Zo ervaren ze dat ze iets waardevols te bieden hebben aan hun nieuwe klas — als een soort cadeau.
8	n.v.t.	Specifiek les 2	Autonomie: - De leerling laat merken wat hij ergens van vindt - De leerling zegt wat hij ergens van vindt - De leerling zegt het als hij iets wel of niet wil - De leerling komt voor zichzelf op - De leerling kiest wat hij zelf wil	- Kinderen leren dat ‘erbij willen horen’ een basisbehoefte van alle mensen is - Kinderen kunnen op een rustige en vriendelijke en duidelijke manier hun grenzen aangeven - Kinderen weten dat ze zelf kunnen kiezen of ze meedoen aan de norm van de groep - Kinderen kennen het begrip ‘groepsnorm’ - Kinderen kunnen overleggen en tot overeenstemming komen	De kinderen leren dat erbij willen horen normaal is, maar dat ze altijd zelf de keuze hebben om wel of niet mee te doen met groepsnormen. Aan de hand van een video, gesprekken en rollenspellen oefenen ze hoe ze op een rustige en duidelijke manier hun grenzen kunnen aangeven. Zo ontdekken ze dat je vriendelijk kunt blijven én trouw aan jezelf.

			- De leerling houdt zich aan zijn eigen mening vast Flexibiliteit: - De leerling gaat overleggen, als een ander iets anders wil dan hij Zelfinzicht: - De leerling weet wat zijn grenzen zijn		
8	n.v.t.	Specifiek les 3	Veiligheidsbeleving: - De leerling weet wat hij kan doen in een onveilige situatie - De leerling hoort bij in de groep Autonomie: - De leerling komt voor zichzelf op - De leerling kiest wat hij zelf wil Flexibiliteit: - De leerling kan zich over een emotie heen zetten	- Kinderen weten dat een groep druk kan uitoefenen - Kinderen weten dat ze altijd zelf een keuze kunnen maken iets wel of niet te doen - Kinderen weten dat het bij het maken van keuzes helpt om te weten wat ze zelf willen of kunnen - Kinderen weten hoe ze door rustig en vriendelijk te doen ervoor kunnen zorgen dat ze zichzelf niet in de macht van een groep plaatsen wanneer ze er niet meer bij mogen of denken te horen	De kinderen leren hoe groepsdruk werkt en dat ze altijd zélf een keuze kunnen maken. Ze ervaren via een spel en rollenspellen hoe belangrijk het is om rustig en vriendelijk te blijven als je niet mee wilt doen. Zo ontdekken ze dat je door je houding invloed kunt houden, ook als je even niet bij een groep hoort.
8	n.v.t.	Specifiek les 4	Betrokkenheid: - De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen Initiatief: - De leerling stelt uit zichzelf vragen aan een ander	- Kinderen weten dat ze iedereen als een vriend kunnen behandelen, maar niet met iedereen bevriend hoeven te zijn - Kinderen weten wat vriendschap is - Kinderen weten wat zij belangrijk vinden in een vriendschap	De kinderen denken na over wat vriendschap voor hen betekent en hoe ze nieuwe vriendschappen kunnen opbouwen op de middelbare school. Ze bespreken het verschil tussen iemand vriendelijk behandelen en echt bevriend zijn. Door gesprekken en het maken van een collage ontdekken ze wat zij belangrijk vinden in een vriendschap en hoe ze de Gouden Regel kunnen blijven toepassen.

			- De leerling vertelt aan een ander hoe de ander heeft gewerkt en wat hij daarvan vindt Zelfinzicht: - De leerling weet wat het gevolg is van zijn gedrag bij anderen		
8	n.v.t.	Specifiek les 5	Initiatief: - De leerling vertelt aan een ander hoe de ander heeft gewerkt en wat hij daarvan vindt Zelfinzicht: - De leerling weet waar hij goed in is	- Kinderen denken na over wat hun doel is van het presenteren van de musical - Kinderen weten dat ze moeten doorzetten om tot een mooi resultaat te komen - Kinderen weten dat ze elkaar nodig hebben om tot een goed resultaat te komen - Kinderen stimuleren elkaar en benoemen sterke eigenschappen van klasgenoten die kunnen helpen bij het komen tot een goed resultaat - Kinderen worden zich bewust van hun eigen gedachten over het proces - Kinderen leren zich te durven uiten - Kinderen leren samen te werken	De kinderen staan stil bij het proces van het voorbereiden van de eindmusical. Ze denken na over hun eigen bijdrage, samenwerken, doorzetten en omgaan met pieken en dalen. Via een creatieve opdracht en groepsgesprekken ontdekken ze wat ze leren van dit traject en hoe ze elkaar kunnen motiveren om samen een mooi eindresultaat neer te zetten.
8	n.v.t.	Specifiek les 6	Betrokkenheid: - De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen Inlevingsvermogen: - De leerling begrijpt hoe een ander zich voelt Zelfinzicht:	- Kinderen sluiten een belangrijke periode van hun jonge leven af: de basisschoolperiode - Kinderen halen herinneringen op aan de afgelopen jaren	De kinderen staan stil bij het naderende afscheid van de basisschool. Ze delen herinneringen, praten over hun gevoelens en maken samen vlaggenlijnen met herinneringen aan elk schooljaar. Zo nemen ze op een bewuste en persoonlijke manier afscheid van deze bijzondere periode in hun leven.

			De leerling weet hoe hij zich voelt		
8	n.v.t.	Specifiek les 7	Kritisch denken: - De leerling bedenkt of informatie klopt Analytisch denken: - De leerling begrijpt hoe dingen met elkaar te maken hebben - De leerling herkent verschillen tussen mensen die hij kent	- Leerlingen kennen de verschillende niveaus van de middelbare school: praktijkonderwijs, vmbo, havo, en vwo. - Leerlingen begrijpen dat elk niveau uniek is en aansluit bij verschillende talenten en leerstijlen	De kinderen leren over de verschillende niveaus in het voortgezet onderwijs en ontdekken dat elk niveau zijn eigen waarde heeft. Ze maken posters om de positieve kanten van praktijkonderwijs, vmbo, havo en vwo te laten zien. Zo leren ze dat het belangrijk is om een leerweg te kiezen die past bij hun talenten en leerstijl — en dat geen enkel niveau beter is dan een ander.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
8	n.v.t.	Leren les 1	Creatief denken: - De leerling stelt originele vragen aan anderen Kritisch denken: - De leerling stelt kritische vragen	- Kinderen begrijpen het belang van actieve deelname aan een les - Kinderen weten waarom het slim is vragen te stellen over de uitleg van een les - Kinderen kunnen aantekeningen maken tijdens de les om de lesstof beter te begrijpen	De kinderen leren waarom actief deelnemen aan een les belangrijk is. Ze oefenen met het maken van aantekeningen en het stellen van inhoudelijke vragen tijdens een uitleg. Zo ontdekken ze dat actief meedoen en vragen stellen helpt om de lesstof beter te begrijpen — een vaardigheid die ze straks goed kunnen gebruiken op de middelbare school.
8	n.v.t.	Leren les 2	Kritisch denken: - De leerling onderzoekt wat hij van feedback van anderen kan leren Analytisch denken: - De leerling begrijpt hoe dingen met elkaar te maken hebben	- Kinderen begrijpen het belang van aantekeningen maken tijdens de les - Kinderen kunnen aantekeningen maken tijdens een les volgens de Cornell-methode	De kinderen leren hoe en waarom ze aantekeningen maken tijdens een les. Ze oefenen met de Cornell-methode, waarbij ze informatie overzichtelijk noteren in stappen. Zo ontdekken ze dat aantekeningen helpen om informatie beter te begrijpen en te onthouden — een waardevolle vaardigheid voor de middelbare school.

8	n.v.t.	Leren les 3	Analytisch denken: De leerling kan in stapjes uitleggen	- Kinderen begrijpen het belang van een tekst kunnen samenvatten - Kinderen leren een tekst samenvatten volgens de Cornell-methode	De kinderen leren waarom het belangrijk is om een tekst samen te vatten en hoe ze dat kunnen doen met behulp van de Cornell-methode. Ze oefenen met het markeren van kerninformatie, het ordenen van inhoud en het verwoorden van de belangrijkste punten. Zo ontwikkelen ze een effectieve leerstrategie om teksten beter te begrijpen en te onthouden.
8	n.v.t.	Leren les 4	Analytisch denken: De leerling begrijpt hoe dingen met elkaar te maken hebben	- Kinderen begrijpen het belang van planning in het dagelijks leven - Kinderen ontwikkelen planningsvaardigheden - Kinderen leren een effectieve planning maken	De kinderen leren waarom plannen belangrijk is en hoe ze een realistische weekplanning kunnen maken. Ze denken na over hun dagelijkse activiteiten, vullen een planning in en geven elkaar feedback. Zo ontwikkelen ze vaardigheden om hun tijd effectief te gebruiken.
8	n.v.t.	Leren les 5	Creatief denken: De leerling pakt een probleem op een nieuwe manier aan	- Kinderen begrijpen het belang van planning in het dagelijks leven - Kinderen ontwikkelen planningsvaardigheden - Kinderen leren een effectieve planning maken	De kinderen verdiepen hun planningsvaardigheden en maken opnieuw een weekplanning, dit keer met oefentijd voor de cupsong. Ze leren over de Pomodoro-techniek en ervaren hoe gefocust oefenen met geplande pauzes helpt bij het aanleren van nieuwe vaardigheden. Zo ontdekken ze hoe een goede planning hen helpt om efficiënt te leren.

Groep	pag.	Thema + lesnummer	Zien! vaardigheden	Doelen	Korte inhoud
8	n.v.t.	Media les 9	Zelfinzicht: De leerling weet wat zijn grenzen zijn Kritisch denken:	- Kinderen maken bewuste keuzes in wat ze wel of niet online delen - Kinderen kennen de verschillende opties die je hebt als je informatie online deelt.	De kinderen leren bewuste keuzes te maken over wat ze online delen. Ze ontdekken welke risico's er zijn bij het delen van persoonlijke informatie en oefenen met situaties waarin privacy in het geding is. Door gesprekken, filmpjes, stemrondes en het opstellen van internetregels ontwikkelen ze een

			- De leerling kan uitleggen hoe hij een keuze heeft gemaakt - De leerling onderbouwt zijn mening met argumenten - De leerling bedenkt of informatie klopt - De leerling vergelijkt zijn mening met die van een ander	Kinderen weten dat ze niet zomaar iets online moeten en mogen plaatsen	kritische houding ten opzichte van hun online gedrag.
8	n.v.t.	Media les 10	Zelfinzicht: - De leerling weet wat zijn grenzen zijn Kritisch denken: - De leerling kan uitleggen hoe hij een keuze heeft gemaakt - De leerling onderbouwt zijn mening met argumenten - De leerling bedenkt of informatie klopt - De leerling vergelijkt zijn mening met die van een ander	Kinderen worden zich bewust van de informatie die ze onbewust op internet zetten	De kinderen ontdekken hoeveel persoonlijke informatie ze (onbewust) online delen. Tijdens het plannen van een fictieve reis merken ze welke gegevens daarvoor nodig zijn en hoe snel deze verspreid worden. Ze ervaren zo hoe online gedrag invloed heeft op wat ze te zien krijgen — een voorbereiding op de volgende les over algoritmes.
8	n.v.t.	Media les 11	Betrokkenheid: De leerling kan een lange tijd met een ander een activiteit doen Initiatief:	- Kinderen weten wat algoritmes zijn - Kinderen weten wat de voor- en nadelen van algoritmes kunnen zijn - Kinderen kunnen aan anderen uitleggen wat algoritmes zijn	De kinderen leren wat algoritmes zijn en hoe deze hun online wereld beïnvloeden. Ze ontdekken de voor- en nadelen van algoritmes en maken in groepjes een presentatie om dit aan ouders uit te leggen. Zo ontwikkelen ze inzicht in digitale systemen en leren ze bewuste keuzes maken in hun online gedrag.

			• De leerling doet mee in een discussie Autonomie: • De leerling zegt wat hij ergens van vindt • De leerling legt uit waarom hij iets vindt Flexibiliteit: • De leerling past zijn eigen idee aan, als een ander een goed idee heeft • De leerling gaat overleggen, als een ander iets anders wil dan hij • De leerling denkt aan wat de ander wil, als ze moeten kiezen • De leerling kan zijn idee veranderen als een ander dat graag wil Analytisch denken: • De leerling begrijpt hoe dingen met elkaar te maken hebben • De leerling kan in stapjes uitleggen		
--	--	--	---	--	--

Typering methode

Doelgroep:

Goud op School is bedoeld voor groep 1 t/m 8 in het basisonderwijs. De lessen zijn afgestemd op leeftijd en ontwikkelingsniveau. De methode sluit goed aan bij christelijke scholen, maar is inzetbaar in diverse contexten.

Doel:

Goud op school heeft als doel om een veilig groepsklimaat te bevorderen waarin leerlingen actief bijdragen aan een respectvolle omgang met elkaar. Het centrale uitgangspunt is de Gouden Regel: Behandel anderen zoals je zelf behandeld wilt worden.

Didactiek en werkwijze:

Elke les volgt een vaste structuur door middel van het ADI-model: terugblik – uitleg – aan de slag – check. Werkvormen zijn gevarieerd en interactief, met o.a. kringgesprekken, rollenspellen, creatieve opdrachten en coöperatieve werkvormen.

Goud op School bestaat uit 20 lessen per groep, met uitzondering van groep 8. De thema's van groep 1 t/m 7 zijn: Gouden Regel (6 lessen), Conflicten Hanteren (6 lessen), Wij Samen (3 lessen), Gevoelens (3 lessen) en Identiteit (2 lessen). Daarnaast is er nog een optioneel thema 'media' vanaf groep 5 met elk jaar 2 of 3 lessen. Groep 8 heeft een aparte leerlijn, gericht op overgang naar de middelbare school, reflectie en weerbaarheid.

Onderliggende visie:

Goud op School gaat uit van het idee dat sociaal gedrag ontstaat en groeit binnen relaties. Kinderen ontwikkelen zich in interactie met anderen, waarbij zij voortdurend spiegelen, afstemmen en leren van elkaars reacties. De methode is gebaseerd op inzichten uit de neuropsychologie (zoals spiegelneuronen en emotionele besmetting), het sociaal-ecologisch model van Bronfenbrenner en de praktijkgerichte aanpak van Bullies to Buddies van Israël Kalman.

De Gouden Regel – Behandel anderen zoals je zelf behandeld wilt worden – vormt de morele kern van waaruit leerlingen leren omgaan met verschillen, emoties, grenzen en verantwoordelijkheid. In plaats van te sturen op regels en sancties, stimuleert de methode zelfinzicht en intrinsieke motivatie. Leerlingen worden uitgedaagd om zich in te leven in anderen en te reflecteren op hun eigen rol in de groep.

Goud op School is daarbij expliciet relationeel en preventief van aard: leerkrachten grijpen dagelijkse situaties aan om sociaal gedrag te versterken en sociale veiligheid te bevorderen. De methode legt nadruk op het versterken van positieve groepsprocessen, het herkennen van emoties bij zichzelf en anderen, en het oefenen van sociaal vaardig gedrag binnen een vertrouwde structuur.

Rol van de leerkracht:

De leerkracht is sleutelfiguur: hij of zij kiest lessen, begeleidt gesprekken, observeert sociaal gedrag en stuurt groepsprocessen. De methode bevat praktische aanwijzingen voor preventief handelen, omgaan met spanningen en het bespreekbaar maken van gedrag.